

ERDÉLYI

GAZDA

KÖZ- ÉS MEZŐGAZDASÁGI HAVI
FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ EGYLET IRODALMI SZAKOSZTÁLYÁNAK
FELÜGYELETE MELLETT

SZERKESZTI

TOKAJI LÁSZLÓ

EGYLETI TITKÁR.

XXX. ÉVFOLYAM. 8. FÜZET. (AUGUSZTUS.)

Előfizetési ár: egész évre 6 korona.

Egyes szám ára: 1 korona.

— Egyleti tagoknak ingyen. —

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

az „E. G. E.” titkári hivatalában

KOLOZSVÁR, 1898.

Gámán J. örököse könyvnyomdája.

TARTALOM.

Önálló eredeti czikkek.

A gazdálkodás belterjességének helyes mérvéről. <i>Hensch Árpád</i>	385
Baromfi-tenyésztésünk. Közli: <i>Hreblyay Emil</i>	393
A haszonállatok sózása és az olcsó marhasó. <i>Szász István</i>	397
A magyar-erdélyi szarvasmarha-fajta belterjes tenyésztéséről. <i>Székely- hidy Viktor</i>	403
Külterjesség, belterjesség, különös tekintettel a marhahizlálásra. <i>Ugron Zoltán</i>	409

Kissebb szakközlemények.

Rétek műtrágyázása. Közli: <i>Réti János</i>	414
--	-----

Irodalmi szemle.

Lapszemle. (Köztelek; Gazdasági Lapok; Mezőgazd. Szemle; Magyar Gazdák Lapja; Kert; Borászati Lapok; Gyümölcskertész.) <i>A.</i>	416—423
Könyvszemle. Állatorvosi belgyógyászat. <i>J.</i> —	423—424

Vegyes közlemények.

A fogarasi ménes. — Miskolczi I. országos sörárpavásár. — „Ma- gyar kölesönös állatbiztosító társaság. mint szövetkezet.“ — A komló értékesítése	424—427
--	---------

Miniszteri intézkedések.

Aláírási felhívás. — Pályázati hirdetmény. — A magángazdasá- gokban elterjedt külföldi ékeket	427—430
--	---------

Tudnivalók.

Pályázati hirdetmény	430
--------------------------------	-----

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1898. szeptember 1—30-ig

Az „Erdélyi Gazdaságtörténelmi Szemle“* külön-rovat tartalma

Három háromszéki község szabályrendeletei a XVIII. századból. <i>Domján István</i>	41
Gróf Teleki Sándor vásárlásai a küllővári sokadalomban 1727-ben. Közli: <i>Koncz József</i>	50
A balázsfalvi fejedelmi gazdaság 1686-iki őszi kimutatása. Közli: <i>Teglas Béla</i>	52
Paszali leltár 1629. január 4-dikéről. <i>Gr. Kuum Géza</i>	61

* Felkérjük olvasóinkat, hogy e rovatunk részére küldjék be levéltáraikból régi — gazdaságtörténeti vonatkozású — okmányaikat, melyeknek a beküldő neve alatti közléséről, nemkülönbén az okmányok épségben való visszajuttatásáról illő módon gondoskodni fogunk.
A szerkesztőség.

Lapunk anyagi kiadásainak egy jelentékeny részét hirdetési rovatunk fedezi, miért is tisztelettel felhívjuk arra — szükségleteik beszerzése céljából — olvasóink figyelmét és kérjük, hogy rendeléseik, vagy tudakozódásuk alkalmával lapunkra mindig hivatkozzanak!

Magyar Jelzálog-Hitelbank

— alaptőkéje 20 millió arany forint.

Elnöke: **Széli Kálmán**,
Magyarország volt pénzügyministere. —

Képviselősege útján Kolozsvártt
(Jókai-utca 2. sz., gr. Rhédey-ház, I. em.)

4⁰/₁₀₀ Záloglevélkölcsönöket

nyujt földbirtokra: 50 évi törlesztéssel
5 százalék-,

nagyobb városokban fekvő házakra 40 évi törlesztéssel 5·40 százaléknyi évi részletfizetés mellett és magasabb leszámítolási árfolyam mellett 4¹/₂ % -os záloglevélkölcsönöket földbirtokra 50 évi törlesztéssel 5·40 százalék és nagyobb városokban fekvő házakra 42¹/₂ évi törlesztéssel 5·40 % évi részletfizetés mellett.

A jelzálogul felajánlott erdélyrészi ingatlanok értékére és a megszavazandó kölcsön összegére nézve

az Erdélyi Gazdasági Egylet

bizalmi férfiai adnak véleményyt.

A bank képviselőségénél kaphatók 4⁰/₁₀₀ és 4¹/₂ % -os záloglevelek, 3⁰/₁₀₀ -os nyereséymkötvények.

Legolcsóbb, legbiztosabb és legelőnyösebb biztosítás

az

Országos

Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezetnél

Budapest, VIII. ker., József-körút 8. sz.

Biztosítéki alap 600,000 korona. Alakult 1894. évben.

Elnök: Gróf Teleki Géza. Alelnök: Csávossy Béla. Igazgatósági tagok: Gróf Andrássy Géza, Bujanovich Sándor, Dessewffy Arisztid, Püspöky Emil, Rubinek Gyula, Szentkirályi Kálmán, Szilassy Zoltán, Szönyi Zsigmond, Gróf Teleki Sándor.

Az Országos Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezet

a gazdaközönség általános elismerése szerint híven megfelel hivatásának; czélja:

Olcsó biztosítás,

(12—XII.)

alacsony biztosítási díjak,

a nyereségnek a tagok javára fordítása.

Az Országos Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezetnél a jobb kockázatu vidéken kőalzatú nád, vagy szalmatefőzetű épületeknél 300 frt után 1 frt 80 kr.
a biztosító részvény-társaságoknál ugyanaz 4 frt 30 kr.

Az Országos Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezetnél kőalzatú zsindey tetőzetű épületeknél 500 frt után 2 frt 03 kr.
a biztosító részvény-társaságoknál ugyanaz 4 frt 69 kr.

Más társaságnál a biztosítók megegyszer annyit fizetnek.

Más társaságnál a kötvényfeltételek is szigorubbak.

Mindezeknél fogva a gazdaközönségre nézve a legelőnyösebb, ha ugy

épület- mint általány (pauschal) biztosításait

a szövetkezetnél eszközli.

A **jégbiztosítás** terén is igen üdvös reformokat létesített a szövetkezet, mely a károk gyors és igazságos kiegyenlítésével a felek teljes megelégedését vivta ki magának.

Tömeges biztosítás esetén az illető községeknek rendkívül olcsó díjtételeket engedélyez a szövetkezet.

Bővebb felvilágosítással szolgál az igazgatóság (Budapesten, VIII. József-körút 8. sz. és a vidéki ügynökségek.

A zalathnai kénkovandó ipar r. t.

Brassói Kénsav- és Műtrágya-gyára

ajánl mindennemű száraz és könnyen szorható

**superfoszfátot, répa-,
szőlő- és árpa-trágyát,
Thomas-salak lisztet,
Chilisalétromot, kén-
savas ammoniákat és
minden egyéb műtrá-
gyát.**

Felvilágosításokkal és részletes árjegyzékkel szívesen
szolgál:

a gyárvezetőség Brassóban, valamint a

Központi iroda
BUDAPEST, IV.,
Bécsi-uteza 5. szám.

Magyar Mezőgazdák Szövetkezete

BUDAPEST, V., Alkotmány-utca 31.

Az Adriance, Platt és Co.

new-yorki gyár világhírű

„Adriance“

kévékötő-, marokrakó-, arató-
és fűkaszálgépeknek

A V. Vermorel-féle

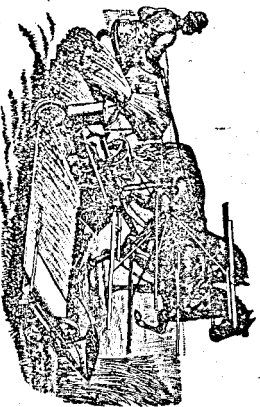
villéfranchei gyár világhírű

„Éclair“

peronospora-fecskendőnek

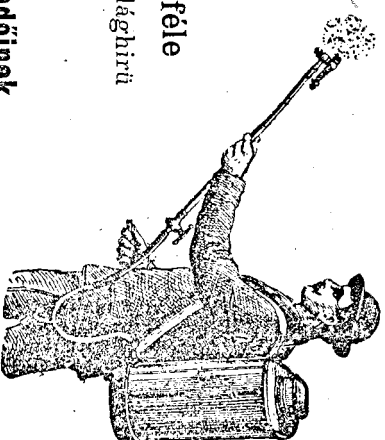
magyarországi kizárólagos képvisellete.

(12—XII.)

Minden, a mezőgazdaság keretébe tartozó szükségletek,
mint: **vetőmagvak, műtrágyák, anyagok, szerzőmök,**
gépek stb. legítimányosabb beszerzési forrása.

A szövetezket alapszabályait és havonként kétszer meg-
jelenő „**Üzleti Értesítő**“-jét bárkinek ingyen és bár-
mentve megküldi.

Aratógépre 1897. Mezőhegyesen első díj: állami nagy arany érem!

Alakult 1856. **K Ü H N E E.** Alakult 1856.

Magyarország legrégibb gazdasági gégyára Mosonban.

Ajánlja: „Hungária“ és „Mosoni Drill“ legjobb sorvetőgépeit sík és hullámos talajra (17.500 db. eladva). Leszállított árak.

Új! Moravek-féle répavető műtrágya-szóróval Új!

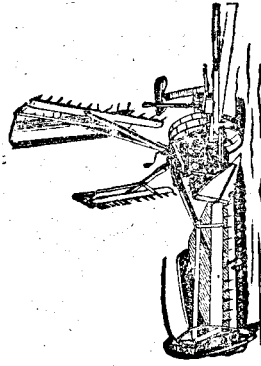
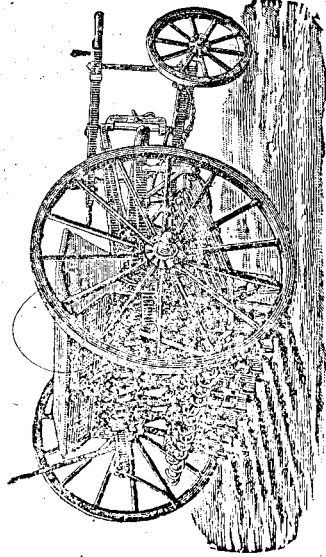
Sack féle ekék, 2—3—4 vasú ekék. Laacke-féle híres szántó föld és kitünő rétboronák ősziek fogasolására. Duplex-boronák, Hengerek minden nagyságban, Gabonatisztító-gépek

Mezőhegyesen első díjat
nyert **Osborne-féle**
Columbia marokrakó
aratógép.

Kéveköttő fűkaszalógépek

FŐRAKTÁR:
BUDAPEST

VI. Váci-körút 57a.

A „THE GRESHAM”[“]

ANGOL ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG

Londonban

(alapított: 1848. évben)

mult évi szeptember hó 1-étől kezdve életbe léptette az új

Jelzálog-kölcsön biztosítási módozatot,

a mely lehetővé teszi minden föld, vagy házbirtokosnak, a kinek ingatlana jelzálog-kölcsönnel van terhelve, hogy egy ilyen jelzálog-kölcsön biztosítás megkötése által, csekély díjfizetés ellenében családjának azon kedvezményt biztosítsa, hogy azon esetben, ha ő a kölcsön törlesztési időtartama alatt bármikor meghalna, a jelzálog-kölcsönrel megterhelt birtoka **tehermentesen** maradjon a családnak.

Ilyen jelzálog-kölcsön biztosítás megkötése által egy igen csekély évi díj ellenében azon kötelezettséget vállalja magára a társulat, hogy a szerződő félnek a kölcsön-törlesztési időtartamon belül **bármikor** beálló halálakor, a birtokot még terhelő jelzálog-kölcsön összeget az illető kölcsönadó pénzintézetnek azonnal visszafizeti és a családot a **tehermentes** birtok élvezetébe juttatja.

Ezen biztosításnak megkötésénél teljesen mindegy, hogy a kölcsön mostani avagy régibb keletű, mivel az évi díj csak a **még hátralékos** időtartam alapján számíttatik.

A feltételek világosak és mindenki által könnyen megérthetők. — A felvételi eljárás semmiféle nehézséggel nem jár.

Részletes felvilágosításokkal szolgál:

a „The Gresham” angol életbiztosító társaság

Jelzálog-kölcsön osztályának erdélyrészi vezérképviselője

Szepessy Lajos

(12—VIII.)

Kolozsvárt, Trencsintér 1. sz., (saját ház.)

Mily elkerülhetlenül szükséges

a szőlők permetezése

as elmúlt évadban bizonyult be, midőn csakis a permetezett szőlők nem mentek tönkre.

Ennek elérhetésére legjobbnak bizonyult Mayfarth Ph. és társa

szabadalmazott

önműködő

„SYPHONIA“

szőlővessző

és

növénypermetezője

mely az oldatot szivattyuzás nélkül önműködően a növényekre permetezi.

Ezen permetezőkből már sok ezer van használatban és számos dícsérő bizonyítvány mutatja kiténő voltát valamennyi egyéb rendszerrel szemben.

Ábra és leírás rendelkezésre áll:

MAYFARTH PH. és társánál

mezőgazdasági gépgyárak, különlegességi gyár borsajtók és gyümölcs-értékesítési gépek részére

Bécs, III. Taborstrasse 76 sz.

Árjegyzékek és számos elismerő levél ingyen. — Képviselek és ismételadók kívánatosak

Hirdetések

a legjutányosabb árban felvállaltatnak

a

Kiadóhivatalban.

Belközép-utcza 11. sz. I. emelet.

Telephon 158. sz.

Legjobb
gazdasági-, vetemény-
és
virágmagvak kaphatók
Tauffer Ferencz utódánál
KOLOZSVÁRT, Belközép-utca 6.
Telefon: 201. sz.

Nagy raktár **gazdasági gépekből** D. M. Osborne & Co.-féle **kaszáló és aratógépek**, továbbá **kerékpárok, villanyos csengők és összes részei, gabona zsákok stb. stb.**

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank

részvénytársaság. (Főter 7. sz., saját ház.)

1.200.000 korona teljesen befizetett alaptőkével.

• (Alakult 1894. évi december hó 23-án a régibb pénzintézetek egyesüléséből és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár hozzájárulásával).

A társaság üzletkörét képezi:

A) Pénzemeknek kamatozás végett való elfogadása:

1. betéti könyvekre,
2. pénztárjegyekre,
3. folyó számlára.

B) Zálogkölsönök adása és vétele értékpapírokra-, arany- és ezüstpénzekre és ingóságokra.

C) Váltók, utalványok és egyéb jelzálogilag, vagy más módon biztosított követelések leszámítolása és vissz leszámítolása.

D) Értékpapírok, arany- és ezüstpénzek vásárlása és eladása saját és idegen rövásra. Pénzváltói üzletkifolytatása.

E) Folyó számla és nyílt hitelek engedélyezése fedezet mellett

F) Állami és egyéb nyilvános kölcsönökben való részvétel.

G) Kölcsönök adása:

a) telegkönyvezett ingatlanokra;
b) törvényhozási, kormányi, illetve hatósági jóváhagyás mellett lekötött országos, törvényhatósági v. községi javadalmak és jövedelmekre;

c) közhasznú művek v munkálatok keresztülvitelére, törvény által biztosított elsőbbségi jog v államjótállás, v. a behajtásnak az állam, illetve hatóság által való biztosítása mellett.

Kolozsvárt, 1896

AZ IGAZGATÓSÁG.

ERDELYI GAZDA

A gazdálkodás belterjességének helyes mérvéről.

Az utóbbi évek agrárválságának kedvezőtlen hatása a gazda helyzetére, a földbirtok értékére s jövedelmére mindenki előtt ismeretes, mindazáltal nem minden gazdaságot egyaránt érintette ez a válság, mert vannak gazdaságok, melyek jövedelme a multhoz képest nemcsak hogy nem csökkent, hanem emelkedett.

Ha ezen jelenség okát kutatjuk, azon eredményre jutunk, hogy a gazdaságok jövedelmezősége a legszorosabb kapcsolatban áll a gazdálkodás belterjességével, amiből azonban nem következik, hogy a belterjesebb gazdálkodás mindig a legjövedelmezőbb, hanem ellenkezőleg, *minden gazdaságra nézve létezik a belterjességnek bizonyos foka, mely mellett maximális tiszta jövedelem elérhető* s mely fokot az *intenzivitás optimumának* szokás nevezni. A mely gazdaságok e tekintetben helyes irányt követtek, ezeket, minthogy a változott viszonyokhoz alkalmazkodni tudtak, alig érintette az agrárválság.

Régebben a külterjes gazdálkodás volt az általános s Erdély nagy részében még jelenleg is az; amidőn aztán a közlekedési viszonyok fejlődésével a gazd. termények értékesíthetése kedvezőbbé alakult, a számító gazdák mindinkább a belterjesebb üzemmódra tértek át, míg később, a gabonaárak tartós hanyatlása megint inkább külterjesebb irányba terelte a termelést.

Ezen átalakulások következménye, hogy jelenleg úgy Magyarországon, mint különösen Erdélyben nagyon külterjesen kezelt gazdaságok mellett számos belterjesen kezelt birtokkal is találkozunk, úgy hogy méltán felmerülhet az a kérdés, hogy a jelenlegi viszonyok közt *melyik üzemmódtól,*

a kül- vagy a belterjéstől remélhető-e kedvezőbb jövedelmi eredmények?

Mielőtt ezen kérdés tárgyalására áttérnék, félreértések elkerülése végett szükségesnek látom a bel- és külterjes gazdálkodás közt fenforgó különbséget főbb vonásaiban feltüntetni, habár ezen két gazdálkodási rendszer közt pontos határvonal nem is vonható.

A *külterjes* vagy *extenziv* gazdálkodást az jellemzi, hogy a földbirtok kihasználására kevés munkát és tőkét fordítunk, hogy a többnyire viszonylag csekély kiterjedésű szántóföldnek nagy részén ugart tartanak, a szántóföldet sekélyen mivelik, ritkán s gyengén trágyázzák s azon főképen gabonát termelnek; ilyen viszonyok közt az állattenyésztés is külterjes jelleget ölt, a tartott állatok értéke csekély, azok gondozása s takarmányozása felette hiányos. Ilyen gazdaságokban többnyire nagyon csekélyek az átlagtermések s csekély a nyers jövedelem, de a gazdálkodásra fordított tőke és költség is csekély.

A *belterjes* vagy *intenziv* gazda rendszerint szántóföldjének lehető kiterjesztésére törekszik, ezt gondos s mély mivelésben, bő trágyázásban, esetleg műtrágyázásban részesíti, azon az ugar mellőzésével gabonán kívül ipari és takarmánynövényeket termel nagyobb arányban, rendszerint nemesebb s értékesebb állatokat tart, melyeket gondos tartásban és bő takarmányozásban részesít, amivel karöltve az istállózás és abraktakarmányfélék nagyobb mérvű adagolása jár.

Az ilyen gazdaságban jóval nagyobbak a termések, nagyobb a nyers jövedelem, de nagyobb a termelési költség és ebből kifolyólag a tőkeszükséglet is, mely utóbbinak jellemzésére hadd szolgáljanak a következő adatok.

Eltekintve attól, hogy belterjesebb gazdálkodáshoz több

s rendszerint jobb épület is szükséges, ami szintén tőkét igényel, különösen az *üzemtőke-szükséglet* tekintetében igen nagy az eltérés a bel- s külterjes gazdálkodás közt; mert míg a szántóföld külterjes kezeléséhez kat. holdanként 40—50 frt is elegendő, addig belterjes kezelésnél 80—100 s 120 frtra emelkedik az, a középhelyet elfoglaló, vagyis a szántóföld holdjára 6—70 forintnyi üzemtőkét igénylő gazdaságok pedig viszonyaink közt *középterjeseknek* mondhatók.

Ezeket előre bocsátva már most az a kérdés merül fel, hogy *bizonyos gazdaságban az intenzivitás melyik fokánál érhető el a legnagyobb tiszta jövedelem*, mert nagyon téves az a nézet, hogy a legnagyobb tiszta jövedelmet csak az intenzív gazdálkodás mellett lehet elérni s hogy ennek folytán csak a belterjes gazdálkodás mondható okszerűnek vagy racionálisnak.

Téves ez a nézet azért, mert a belterjesebb gazdálkodás csak a terméseket, illetve a nyers jövedelmet fokozza, de minthogy ezzel karöltve a termelési költségek is emelkednek, könnyen megesik, hogy az emelkedő költségek a fokozott termelésből eredő értéktöbbletet meghaladják, a mely esetben aztán a belterjesebb gazdálkodás tényleg csekélyebb tiszta jövedelmet mutat föl, mint a külterjesebb.

Ezen tétel úgy egyes gazdaságokra, mint egyes termelési ágakra vonatkozik.

Világosan feltüntethető ez p. o. a búzatermelésnél, mely kül-, közép- s belterjesen folytatható. Első esetben trágyát alig kap a föld s a búza ugarba vettetik, a másik esetben rendszeres trágyázást istálló-trágyával s gondosabb talajmivelést tételezünk fel, a 3-ik esetben azonkívül műtrágyázás is alkalmaztatik. Ezen 3 esetben a búzatermelés jövedelmezősége a belterjesség foka szerint következőképen alakulhat 7 forintos árak mellett:

	külterjes	középterjes	belterjes
	üzemmód mellett		
Termés k. holdanként	6	10	12 q.
Termés értéke	42	70	84 frt
Termelési költség	40	55	70 „
Tiszta jövedelem	2	15	14 frt

Ezen esetben tehát a legnagyobb termés mellett csekélyebb a tiszta jövedelem, mint a közepszerűnél, mely a legkedvezőbb jövedelmi eredményt szolgáltatja.

Igy vagyunk a többi növényi terményeknél, azonkívül az állattartásnál; a tejgazdaságnál po. nem mindig az a tehenészet mutatja föl a legnagyobb jövedelmet, melynek tejelési rekordja a legmagasabb, minekfolytán itt is a termelés belterjességének optimuma, csak kalkulációk útján kipuhatható.

Különböző gazdaságokban tehát, hol a külterjesebb, hol a belterjesebb üzemmódtól várhatók kedvezőbb jövedelmi eredmények s azon főbb tényezők, melyek a felette fontos kérdés eldöntésénél mértékadók a következők:

1. *A földbirtok természeti viszonyai* t. i. talaja és éghajlata, ezenkívül fekvése és tagozata.

2. *A birtok közgazdasági viszonyai* t. i. munkás, közlekedési s piaczi viszonyai.

3. *A gazdálkodó személyes tulajdonságai* t. i. tőkeereje és szellemi képességei.

5. *A termelvények ára.*

Kedvező természeti viszonyok, jó, mélyrétegű termőképes talaj, szelid s elegendő csapadékot nyújtó éghajlat, róna vagy szeliden lejtő fekvés és a birtok kedvező tagozata általában a belterjesebb iránynak kedveznek, mert ilyen viszonyok közt a termelési költséggel fokozott arányban emelkedik a jövedelem. Ellemben mostohább viszonyok közt

a termelési költség jóval csekélyebb arányban emelvén a jövedelmet, nagyon alacsony rendszerint azon határvonalon, a meddig a belterjesség tekintetében emelkedhetünk s azért itt inkább a külterjesebb gazdálkodás lesz helyén.

Ehhez járul, hogy ott, hol a termelési viszonyok kedvezők, rendszerint a *közgazdaságiak is fejlettebbek*, sűrűbb a népesség, több a rendelkezésre álló munkaerő, jobb a piac s a közlekedés s ennél fogva kedvezőbbek az értékesítési viszonyok is.

Az ilyen kedvező fekvésű birtokok többnyire a legbelterjesebb üzemmódnál fogják a legkedvezőbb jövedelmi eredményeket elérni s ilyen üzemmód követésére már a földbirtok drága volta miatt is rálesznek utalva.

A hol pedig mostoha természeti viszonyokhoz még fejletlen közgazdaságiak és járulnak, ott bizonyára a külterjesebb üzemmód lesz a rationabilisabb.

Azonban a belterjesb gazdálkodáshoz *nagyobb intelligentia és nagyobb tőkeerő* is szükséges s a hol az a két feltétel hiányzik, ott még kedvező természeti és közgazdasági viszonyokat is feltéve, inkább a kül, mint a belterjesebb gazdálkodás lesz helyén való.

Fentebb láttuk, hogy a belterjesb gazdálkodással az üzemtőke-szükséglet mily rohamosan emelkedik, hogy ez szántóföld — holdanként könnyen 80—100 és több forintot tehet; ha tehát a gazda ezen tőkével, mely különösen nagyobb birtoknál nagyon tetemes összegre rug, nem rendelkezik s ezt kölcsönképen fölvenni kénytelen, akkor könnyen megeshet, hogy a kölcsönért fizetett kamat a belterjesebb gazdálkodásból eredő jövedelmi többletet teljesen absorbeálja, sőt kedvezőtlen években meghaladja, — ilyen esetekben maradjunk tehát inkább a külterjesebb üzemmódnál s csak

a rendelkezésünkre álló tőke arányában emelkedjünk fokozatosan s azon termelési ágaknál a belterjesség magasabb fokára, melyektől a kedvező eredmények várhatók.

Ezen fontos kérdés eldöntésénél pedig első sorban termelvényeink *piaczi ára* mértékadó, — mert *minél magasabb valamely termény ára, annál magasabb fokára a belterjességének lehet az illető termény termelésénél emelkedniünk*. Ha po. a buza ára 10 forintra emelkedik, akkor sok gazdaságra nézve belterjesb termelése fog előnyösebbnek bizonyulni, mert a buzatermelés jövedelmezősége ezen esetben, szemben a 7 forintos árral (l. fent) következőképen fog alakulhatni, feltéve, hogy a termelési költség nem változik:

	Külterjes	középterjes	belterjes
	ü z e m m ó d m e l l e t t:		
Termés k. holdanként	6	10	12 q.
Termés értéke	60	100	120 frt.
Termelési költség	40	55	70 „
Tiszta jövedelem	20	45	50 frt.

Ugy vagyunk különösen a tejtermelésnél is, melynek rekordját általában annál magasabban kell emelnünk, minél kedvezőbbek a tej értékesítési viszonyai. *Magasabb árak tehát serkentőleg, alacsony árak pedig lankasztólag hatnak a termelés belterjességére.*

Minthogy pedig fontos *közgazdasági okok* is a földbirtok belterjesebb kezelése mellett szólnak, mert ez a földbirtok jövedelmére és értékére s így a nemzeti jövedelemre és vagyonosodásra is fokozólag hat s minthogy a belterjesb irányban való haladásnak a mezőgazdasági termények méltányos ára nemcsak elengedhetetlen előfeltétele, hanem egyuttal legbiztosabb eszköze is, mert a gazdálkodók tőkeerejét fokozza, mindezen okokból elengedhetetlen előfeltétele a modern agrárpolitikának, hogy *megfelelő kormányintézkedé-*

sek által a mezőg. termények ára oly magaslaton fentartassék, mely összehangzásban áll azok termelési költségével, és mely az okszerűen belterjes gazdálkodás legfontosabb biztosítékát képezi.

Ezért kell az Ausztriával való kiegyezésre vonatkozó tárgyalásnál résen lennünk, hogy mezőgazdaságunknak ezen elsőrendü érdeke kellő védelmet nyerjen, hogy méltányos terményáraknak lehető biztosítása által a magyar mezőgazdaságnak belterjesebb irányban való haladására a legfontosabb előfeltétel megadassék.

Visszatérve már most azon kérdésre, vajjon *a jelenlegi viszonyok közt inkább a kül-, vagy inkább a belterjesebb gazdálkodás van-e helyén*, azon eredményre jutunk, hogy ezen kérdés minden egyes gazdaságra nézve csak külön, specialis viszonyainak kellő figyelembe vételével oldható meg, hogy továbbá a kül- s belterjességnek számtalan árnyalata lévén a legfontosabb feladatok egyike, hogy részletes kalkulációk útján, minden egyes termelési ágra nézve iparkodjunk a belterjességnek ama fokát kipuhatolni, mely mellett jövedelmünk legkedvezőbb; persze ez a feladat teljes pontossággal meg nem oldható, mert a belterjesség föltételei (piaczi árak) folyton változnak, de alkalmazkodva a helyi viszonyokhoz, legalább nagyon megközelíthető ez a cél, amihez azonban alapos szakismereteken kívül, helyes gazdasági politikai érzék is szükséges.

Általában pedig még annyit állíthatunk, hogy minden kedvezőbb fekvésű birtokra nézve viszonyaink közt a belterjesebb üzemmód tekinthető előnyösebbnek, egyrészt, mert bizonyos költségek (po. adók földbér stb.) ugyanazok akár bel-, akár külterjesen gazdálkodunk, másrészt, mert azon esetben, ha a belterjességnek csak egy mérsékelt fokáig terjedünk, az emelkedő költségek többnyire jóval csekélyebbek, mint az emelkedő nyersjövedelem többletének értéke.

Viszonyaink közt ugyanis külterjes gazdálkodásnál a szántóföld holdankénti átlagos bruttó-jövedelme nem igen haladja meg a 30—40 forintot, amiből a 25—30 frtnyi költséget levonva, tisztán alig marad 5—10 forint; ellenben belterjesebb termelésnél könnyü szerrel 60—70 frntnyi holdankénti bruttó-jövedelem is elérhető, melyből a 45—50 frtnyi költséget levonva, marad 25—20 forint t. jövedelem gyanánt.

Azon intézkedések pedig, melyek által ilyen jövedelmi eredmények a jelenlegi viszonyok közt is ugyszólván biztosan elérhetők első sorban a *szántóföld okszerűbb kihasználása*, nevezetesen a fekete ugarnak, mely Erdélyben még mindég a szántónak majdnem negyedrészt foglalja el, lehető leszállítása, a földek mélyebb és gondosabb mivélése s különösen a *bővebb trágyázás*, mi tekintetben arra kellene törekednünk, hogy legalább a jobb és közeli földek négyévenként megtrágyázhatók legyenek, ami megint a *takarmánytermelés fokozását* teszi szükségessé, de amire az állatok jobb takarmányozhatása végett is égető szükség van. Erdélyben jelenleg alig 7°/_o-a a szántóföldnek van a mesterséges takarmány termelésnek szánva; ez fetette kevés, az ugarnak takarmánnyal való bevetése által pedig nagyon sok helyütt könnyü szerrel lehetne ezen a hiányon segíteni s így lassanként a belterjesb gazdálkodás terére lépve ennek fentebb kimutatott előnyeit is élvezni.

A midőn tehát a kedvezőbb termelési és értékesítési viszonyokkal rendelkező gazdaságokra nézve a jövedelem fokozása céljából mint legmegbízhatóbb módot azok belterjesebb kezelését hozom javaslatba, korántsem értem az alatt, hogy a gazdaság fényes épületekkel, költséges gépekkel, drága állatokkal felszereltessek, hogy minél több műtrágyát és póttakarmányt használjon fel, — hanem a leg-

több esetben elegendő, ha az adott vagy némileg kiegészített fölszereléssel jövedelmünk ősforrását, a földet vesszük gondosabb kezelés alá, hogy az átlagban még nagyon alacsony terméseinket fokozva, ezen az úton, nem pedig kölcsönök felvételével megszerezzük azt a tőkeerőt, mely belterjesebb irányban való további haladásunkhoz szükséges.

A haladásnak ezen módja lassu ugyan, — de biztos.

Hensch Árpád.

Baromfitenyésztésünk.

Az 1895. évben foganatosított statisztikai összeírás adatai szerint baromfi állományunk kisebb, mint 1884. évben volt. Az 1884-ben eszközölt összeírásnál 32.916,668 drb. baromfi találtatott, addig 1895-ben csupán 29.352,141 drb. azaz 3.564,527 drbbal kevesebb, ami éppen 10.83%-nak felel meg. Míg tehát a lefolyt 11 év alatt a mi baromfitenyésztésünk hanyatlott, addig Oroszország baromfitenyésztése rohamosan fejlődött.

Tudva azt, hogy az orosz gazdák a baromfitenyésztés fontosságát hamar felismerték, ebben csudálatra méltó dolog nincs. Az oroszok igyekeztek mentől több szakszerű tenyésztet felállítása által a fajbaromfi tenyésztést széles körben terjesztetni, az egész dolognak gyakorlati alapot adni azáltal, hogy első sorban a falusi népközt ismertetik az okszerű baromfitenyésztést és gondoskodnak arról, hogy a falusi nép által előállított termények tisztességes áron értékesíthetők legyenek, azaz, hogy azok az új tanítást meghallgatva, a baromfitenyésztésből hasznot is lássanak.

Gyakorlati haszna pedig ez okszerű baromfitenyésztésnek csak az lehet, ha a falusi nép megtanittatik kiválasztás vagy keresztezés által nagyobb testü baromfit előállítani, melynek tojása is nagyobb, súlyosabb.

Az 1895-ben foganatosított statisztikai összeírás adatai szerint egybeállítottam az alábbi kimutatást, melyből látható, hogy a magyar birodalom mily baromfi létszámmal bír.

A kimutatás a következő:

Az 1895-ik évi összeírás adatai szerint:

	k a t. h o l d.		
	gazdaságban	gazd. területei	drb. baromfi
a) a Duna balpartján	346,934	5.700,391	2.631,931
b) a „ jobb „	363,609	7.712,980	6.025,657
c) a „ Tisza közén	362,791	6.230,110	6.506,800
d) a Tisza jobb partján	269,254	5.506,454	1.981,239
e) a „ bal „	358,606	7.484,288	4.277,480
f) a „ Maros	352,615	6.290,954	4.549,748
g) Erdélyben	577,041	9.909,496	3.379,286
h) Fiumében	952	1,973	2,023
i) Horvát tartomány	579,884	7.349,681	3.411,175

A magyar birodalom

területén 3.411.686 56.186,327 32.765,339

Egy gazdaságra esik tehát:

a) a Duna balpartján	7·5	drb. baromfi
b) a „ jobb „	10·6	„ „
c) a Tisza közén	17·8	„ „
d) a Tisza jobb partján	7·3	„ „
e) a „ bal „	11·9	„ „
f) a „ Maros	12·9	„ „
g) Erdélyben	5·8	„ „
h) Fiumében	2·1	„ „
i) Horvát tartományban	5·9	„ „

A magyar birodalom területére esik átlag egy gazdaságra 10 drb. baromfi.

A kimutatásban a létszám nagyságának megítélhetése végett felvettem az egyes országrészeknél a gazdaságok

számát és a gazdaságok területét kat. holdanként s kimuttattam azt is, hány darab baromfi esik átlag egy gazdaságra az egyes országrészekben és az egész birodalomban összevéve.

Ime, egy gazdaságra átlag csupán 10 darab baromfi esik, önkéntelenül is azon gondolatra jövünk, mért nem juthatott már eddig is a baromfitenyésztés ügye odáig, hogy egy gazdaságra ne 10 darab baromfi, hanem legalább még egyszer annyi jusson? Ezen haladás a baromfiflétszám megkétszerezése nagy különbséget tenne ki, nemzetgazdasági és pénzügyi szempontból. Még pedig pénzügyileg azért tenne ki oly nagy különbséget, mert Magyarország baromfi- és tojáskivitele 1896-ban 25 millió frtra rugott — mondjunk gazdaságonként átlag csupán 10 darab baromfi tartása mellett — hát ezen összegek éppen megkétszereződnének, *ha a baromfitenyésztésünk létszáma is megkétszereződne és az egyedek testben megnagyobbíttatnak, ami éppen a jelen viszonyok közt feltétlenül kívánatos és szükséges is, ha azt nem akarjuk, hogy Oroszország és Amerika baromfikivitelünket tönkre tegye.*

Nemzetgazdaságilag pedig azért tenne ez ki oly nagy különbséget, *mert éppen a legszegényebb néposztálynak még egyszer annyira jövedelme volna a baromfitenyésztésből s így könnyebben élhetne meg.*

Tudjuk, hogy mióta Amerikában a szemes-termények árai nagyon hanyatlottak, egész birtoktesteket rendeztetnek be tisztán csak baromfi-tenyésztés czéljából, hogy ezen az uton és gyümölcs-termelés útján pótolják azon hiányt, mely jövedelmükben beállott. Ugy, ha kellőképp nem védekezünk, megeshetik, hogy rövid idő múlva *még amerikai baromfi is fog piacunkra kerülni*, mint a mult tél folyamán az amerikai alma.

Igyekezzünk tehát oly minőségű árut előállítani és a piacra küldeni, melylyel megnyerhetjük a világpiacokat is.

Éppen nem kis veszély fenyegeti baromfitenyésztési termékeink kivitelét Oroszország részéről is, tekintve azt, hogy Oroszország ezen gazdasági üzletágban, a mi az állatok mennyiségét és jövedelmét illeti, első helyen áll az európai kivitelű államok között. Fentebb említett nagyszabású állam és társadalmi mozgalomnak tulajdonítható, hogy Oroszországnak míg 1889. évben tojáskivitele 153.000 métermázsán felül emelkedett, tehát a kivitel *hat év* alatt megkétszereződött. Ugyanigy van az élő baromfi kivitelénél is. A mi baromfikivitelünk pedig, miként ez a jelentésekből látható, *a három utolsó évben megcsappant*.

Mindezen adatokból látható, hogy hazánk baromfitenyésztését gyakorlati úton elősegíteni erősen szükséges.

A segélynek pedig csak egy útja van, az pedig tisztán *gyakorlati út* s nem más, mint a mit fentebb már jeleztem, a hazai baromfi testét megnagyobbítani, melylyel karöltve jár a tojás és a több mennyiség nagyobbitása, továbbá az értékesítésére vonatkozó az ezen téren történt haladás és újítások gyakorlati és minél szélesebb körben való ismertetése végre, a mit már máskor is hangsúlyoztam, egyes helyeken, sőt nagyobb vidéki és falusi központokban baromfitenyésztő és értékesítő szövetkezeteket alakítani, melynek feladata lenne a tojás, toll, baromfiak egyöntetű összegyűjtése és a központba való szállítása.

Az ügy érdekében feltétlenül kívánatos, hogy egyes állami baromfitenyésztési telepeken vagy azokhoz közelebb fekvő városokban, falvakban *gyakorlati alapú kiállítások rendeztessenek, a hol nem a százféle baromfi kiállítására fektetendő a főszűly*, hanem arra, hogy ott a tenyésztő azt a fajtát ismerje meg, a mely tenyésztése által hasznot is hajt.

A kiállításon tojás, élő és levágott baromfi, a toll osztályozását; csomagolását gyakorlatilag kellene bemutatni, épp úgy a baromfitenyésztésnél elért és a gyakorlatban bevált újításokat szemlélhetővé tenni. Megismertetni a kiállításon mindazon értékesítési módozatokat és a piacokat, talán térképek, esetleg a fogyasztó piacok és cégek névjegyzéke által, melyek a kiállításon mindenkinek ingyen szétosztatnának, hogy a tenyésztők a kiállításon tanultak alapján tenyésztésük terményeit há értékesíteni óhajtják, tudják is, hogy hol lehet azt értékesíteni.

Szóval a kiállításokat úgy kellene rendezni, hogy a luxus-baromfin kívül a nagybani tenyésztésre alkalmas válfajok és fajták föltűnően nagyobb számban bemutatassanak s a baromfitermékek értékesítésének módozatai is ott fellelhetők legyenek, minden azzal ellentétbe álló kiállítás tévesztett dolog s épp ezért annak gyakorlati értéke nincs.

Ha az ügyet nagyban, tisztán gyakorlati alapon fogjuk intézni, eltékindve mindennemű különös s tisztán egyesek kedvtelését kielégítő tenyésztési ágazatokkal való foglalkozástól, úgy mi is elérhetjük rövid idő alatt azt, a mit az amerikaiaknak szintén elérni rövid idő alatt fényesen sikerült.

Közli: *Hreblay Emil.*

A haszonállatok sózása és az olcsó marhasó.

Az okszerű takarmányozás és az állategészségügy szempontjából tagadhatatlanul nagy szerepet játszik az állatok rendes sózása, a mire sajnos, sok gazdatársunk igen csekély gondot fordít, azon elvből indulván ki, hogy a természetben vadon tenyésző állatok sószükségletével senki sem törődik és azok még sem pusztulnak el a só hiánya miatt. Hát ezen elvet kétségbe vonni nem lehet ugyan, de

azt sem, hogy a mai kor követelményei és modern gazdasági viszonyai között nagyon szomoruan nézne ki az a gazda, a ki tenyésztett haszonállataival szemben nem lépne fel más kívánalmakkal, mint azzal, hogy azok vadállat módjára vegetáljanak. De különben sem volna párhuzam vonható e tekintetben a vadon élő és haszonállatok között, mert míg azok természeti ösztönüket szabadon követve, sószükségletüket tetszésük szerint elégíthetik ki, addig emezek a jászolhoz kötve, vagy gyakran nagyon is korlátolt legelőkre lévén utalva, rászorulnak e tekintetben az emberi gondoskodásra.

A takarmányok fűszerezésére — eltekintve a bizonyos esetekben alkalmazott gyógyszerektől — majdnem kizárólag a konyhasót használjuk. A takarmányok fűszerezésével kettős célunk lehet: 1-szor, hogy azok ízét javítsuk, 2-szor, hogy a javítással egyidejűleg az emésztést erélyesebbé és élénkebbé tegyük. Magában ezen két körülmény már eléggé indokolttá tenné az állatok rendszeres sózását, de vannak ezeknél fontosabb tényezők is, melyek mellette szólanak.

A konyhasó az állati testben igen nagy szerepet játszik. Feltalálható az, úgy az izom, mint a csontszövetben s e mellett a chylusnak, vérsavnak, valamint az állati test minden emésztési nedvének és nyálkás anyagának lényeges részét képezi.

Ezenkívül a konyhasó az emésztésre izgató hatással van. Már a szájban fokozza a nyáleválasztást és tudvalevő dolog az, hogy a szájban jól benyálózott falatok megemésztése tetemesen megkönnyíti a gyomor feladatát, de különösen a gyomornedv — ezen hatalmas emésztési tényező — elválasztására hat jótékonyan a konyhasó, a mennyiben tetemesen előmozdítja a gyomornedv egyik fontos alkotórészének a sósavnak képződését. A sósav aztán a pepsin

mirigyek váladékával együtt a legfontosabb tápanyagok, az u. n. fehérjefélék emésztését teszi lehetővé.

Előnyös hatása van a konyhasónak azért is, mert a megemésztett tápanyagok felszívódását s a megfelelő szövetekbe való jutását gyorsítja, a szervezet nedveinek keringését élénkíti; szóval az egész anyagcserét erélyesebbé teszi. Ezen hatások elérésére azonban a konyhasónak felesleges mennyiségben kell a szervezetben lennie, hogy ott folytonos áramlatban legyen, azaz a tápanyagokkal vétessék fel és a vizeletben választassék ki.

Ismeretes volt a konyhasó fontos szerepe már az ősz, pogány népeknél is, kiknél a halálos ítéletek egyik legkegyetlenebb nemét a só teljes megvonása képezte.

Ugyancsak a só fontos élettani szerepére mutatnak azon tudományos kísérletek, melyek Münchenben galambok- és kutyákkal végeztek. Ezekkel fényesen be lett bizonyítva, hogy a só abszolút elvonása folytán az állati szervezet működése bizonyos időn túl megszűnik és a kísérleti állatok kimulását vonta maga után. A sóhiány jelei először nagymérvű bárgyuság, izomgyöngeség és izgatottságban nyilvánulnak, később nem képes az állat az önként megevett vagy erőszakkal vele megetetett táplálékokat megemészteni és kihányja azt; a halál azonban a sóhiány folytán már akkor bekövetkezik, midőn a testnek táplálkozási állapota még oly erőteljes, hogy rendes körülmények között minden táplálék felvétele nélkül még több napig élhetett volna az illető állat.

Az állatok sószükséglete a fajok szerint nagyon különböző, húsevő állatok kevesebb sóval beérik, mint a növényevők, a haszonállatok közül pedig legtöbb sót kívánnak a juhok, azután a szarvasmarha, sertés és végül a ló.

Szintén kísérletek által igazolt tény az is, hogy az álla-

tok sószükséglete a korral emelkedik, a mit úgy magyaráznak, hogy az idősebb állat szervezete petyhüdtebb lévén, rá van utalva ezen izgató fűszeres anyagra, mely a szervezet élettevékenységét előmozdítja.

Him állatoknak párzás idején mindig tanácsos sópótlékot nyújtani, mert az ondóban sok chlornatrium választatik ki a testből.

Erős munka idején a sófogyasztás rendszeren kisebb mérvű, mint a pihenés időszakában, a mi azon okra vezethető vissza, hogy élénk izomerő kifejtése idején a szervezet különös izgató szereket nem kíván az életműködés fokozására.

Hogy a bő sózásnak mily jó hatása van az állatokra, arra például szolgálhatnak a keleti Svédország sóstó vidékei, hol a birtokosok általánosan dicsérik teheneik nagy tejhozamát azon időszak alatt, midőn legelőre járván, szomjukat a Keleti Tenger sósvizéből oltják. Azon tengervíz 10 literében pedig 100 gramm konyhasó s ezen kívül keserűs stb. foglaltatik.

Fontos szerepe van a sózásnak mint antisepticus szernek is. Tapasztalatok tanuskodnak a mellett, hogy járványos betegségek iránt az állati szervezetet ellenállóbbá teszi, ezért tanácsos lesz állatainkat fokozott mértékben sózni, ha vidékünkön ilyen fajta epidemiák lépnének fel.

A sóadagok nagyságát megszabni igen bajos, mert az attól függ, hogy mennyi só van az állatoknak nyújtott takarmányban. Ez pedig függ a vidéktől, melyen a takarmány termett, a növény fajtájától, az ivóviztől, és függ végre magától az állat egyéniségétől.

Általánosságban a következő napi adagokat szokás a különböző állatokra számitani:

Egy darab lóra naponta . . .	7—15 gramm
„ „ szarvasmarhára . . .	15—45 „
„ „ hizó ökörre . . .	45—75 „
„ „ juhra . . .	2— 4 „
„ „ hizó ürüre . . .	6— 8 „
„ „ sertésre . . .	4— 8 „

Lehetne még számos fontos okot felhozni a sózás szükséges volta mellett, de azt hiszem, már az eddig említettek is elegendők arra, hogy a t. olvasók meggyőződjenek annak nagy horderejéről.

Nem szabad azonban megfélekedezni arról, hogy túlzásba menni a sózással sem szabad, sőt az könnyen veszélyessé is válhatik, a mennyiben sómérgezést okozhat. Ez azonban csak felette nagy sóadagok következtében léphet fel, különösen akkor ha huzamosabb ideig elhanyagolják állataink sózását, s ekkor mulasztásunkat az által véljük potolhatni, hogy egyszerre abnozmis adagokat erőszakolunk rájuk.

Az állatok rendes sózása tetemes kiadást okoz a gazdának, mert például egy olyan állatállomány mellett mely 100 darab számos marhát számlál az évi szükséglet már körülbelül 10—12 q.-ra rug, ezért nem lehet eléggé méltányolnunk az 1897 évi I. t. cikk intézkedéseit, melyek lehetővé teszik a gazdának az olcsó marha só beszerzését.

A marha só Akna-Szlatinán és Maros-Ujváron állittatik elő. Tartalmaz 99 $\frac{1}{4}$ % örlött konyhasót, $\frac{1}{2}$ % vörös vasoxidot és $\frac{1}{4}$ % ürömpor keveréket, tehát a nem sótartalmu alkatrészek mindössze $\frac{3}{4}$ % ot képeznek, a mi oly kis mennyiség, hogy káros hatással az állatokra nem lehet, s így az minden aggodalom nélkül adagolható.

Az így elkészített marhasó 50 kilos zsákokba csomagolva, olompecséttel lezárva, „marhasó“ jelzéssel hozatik forgalomba.

Legjutányosabban beszerezhető az magukon a termelési helyeken, hol kocsirakományoként (100 q.) vásárolva métermázsája 5 forinton adatik el. Ezért ajánlatos volna, ha több gazda egymással szövetkezve ilyen uton szerezne be egyszerre egész évi szükségletét. Az érdekelt felek ilyen esetben a megrendelésnél az egyenkénti részesedés arányát is tartoznak bejelenteni.

Kicsinyben elárusításra hazánkban jelenleg 296 sóáruda áll a gazdaközönség rendelkezésére, amelyek közül az erdélyi részekre a következők esnek:

Bánffy-Hunyad, (5.90) Besztercze, (7.00) Brassó, (6.60) Dicső-Szt.-Márton, (6.50) Dobra, (7.00) Fogaras, (6.00) Gyulafehérvár. (5.65) Hadad, (7.20) Hátszeg, (6.80) Kolozsvár, (6.40) Magyar-Lápos, (6.40) Mező-Örményes, (6.85) Nagy-Enyed, (5.60) Naszód, (7.00) Petrosény, (7.00) Szászváros, (6.30) Szilágysomlyó, (6.60) Tasnád, (6.65) Zalathna (5.90) Zilah, (6.20) és Zsibó (6.30). A zárjel közötti számok a marhasó eladási árát jelentik métermázsánként forintokban.

Ezeken kívül Dézsaknán, Parajdon, Maros-Ujvárott, Tordán és Vizaknán 6.85 kros kedvezményes áron kapható a közönséges só.

Az alkalom tehát meg van adva arra, hogy minden gazda jutányos áron és könnyű szerrel szerezhesse be gazdasága legjövödelmezőbb ágának, az állattenyésztésnek oly nélkülözhetetlen, egyetlen fűszerét, a konyhasót. Vajha mentől többen felhasználnák azt.

Segesvár, 1898. augusztus 2-án.

Szász István.

A magyar-erdélyi szarvasmarha-fajta belterjes tenyésztéséről.

Hazai gazdasági viszonyaink között különös gondot és megfigyelést érdemel a magyar-erdélyi szarvasmarha-fajtának belterjes tenyésztése, mint olyan fajtáé, a mely minden körülmények között a gazdaságok legtöbbszörébe igás és haszonállattartás szempontjából beválik, különösen pedig *kitartó munkaereje* és bírása folytán vele versenyezni eddig a kontinens egyik szarvasmarha-fajtája sem tud, a mely nagy munkaerő bírás és kitartóság miatt Tormay szerint valóban oly büszkéek lehetünk reá, mint az arabs a tüzés lovára. A nagyobb uradalmak és birtokok, hol a gulyabeli tenyésztés mellett még meglehetősen mértékben fenn van tartva a tiszta tenyésztés, kétséget kizárólag azon kellemes helyzetben vannak, hogy sikerült egyedeket képesek előállítani, a melyeket aztán *belterjes tenyésztés mellett* tovább tenyésztve fejlesztenek is egyúttal. Azonban a kisebb birtokos és községek a tenyészállat beszerzése alkalmával sokkal nehezebb körülmények között vannak. Tagadhatlan az, hogy az állam bizonyos számú tenyészállatot minden évben eladás útján bocsájt is ugy egyesek, valamint a községek rendelkezésére, azonban ebben még nem látjuk teljes sikerét annak, hogy a tenyésztési elveket szem előtt tartva, egyúttal belterjes tenyésztési irány is jőjjön létre.

Hiszen, ha az apaállatok mind kifogástalanok is lennének, ha az ugynevezett *tiszta vér* valóban mindnek ott csörgedezne ereiben is, nemde joggal tehetjük fel ama kérdést, hogy az anyaállat szintén bír eme jeles tulajdonságokkal? mert ellenkező esetben a belterjes tenyésztés sikerülése forog kockán. A okszerű tenyésztés csak kitűzött tenyészczél elérése mellett jelezhető helyesnek. Ha definiáljuk a belterjes tenyésztést, röviden azt mondhatjuk, hogy az nem egyéb, mint egyfajtájú állatoknak minden idegen vér kizárásával tenyésztése. Láthatjuk ebből, hogy mindkét részen a tiszta vér alapja a belterjes tenyésztésnek. Sokan mondhatják azt, hogy nem kell szoros értelemben venni a tiszta vért a fajtákban, különösen az egyes fajtákban, igyekezzünk csak sokat tenyészteni, a sok állat részben pótolni fogja a jobb minőséget is. Hiszen üzleti szempontból tekintve a dolgot, a számítás nem is rossz A

mészáros nem a fajtát, nem a nemes vért nézi, hanem csak azt, hogy jó kondícióban van-e az állat és ha beválik, szívesen meg is fizeti azt. Ámde ezzel szemben, ha a gazda tiszta vérű állatot tenyészt és mint tenyészállatot adja el, kérдем, nem-e magasabb árt érhet el? A jó tenyészállatot minden körülmények között jól megfizetik, sőt a híresebb gulyabeli tenyészetekből is csak nagy utánjárás mellett lehet igen sokszor tenyészállathoz jutni. Eme kitérések után térjünk át cikkünk tulajdonképpeni tárgyára, a magyar-erdélyi szarvasmarha-fajtának belterjes tenyésztés útján való tenyésztésére.

A *nyolcvanas évek elején* a magyar gazdaközönség *aggódva* tapasztalta azt, hogy a nyugati szarvasmarha-import hazánkban, különösen az állam és nagyobb uradalmak által mind nagyobb-nagyobb mértékben kezd hódítani; az ország egyes pontjain, különösen a Dunán túl, a régi Bánát és Bácska egyes részein, a felvidék legtöbb részében lassan-lassan tűnni kezd el a fehérszőrű szarvasmarha (az őseink által megtartott és megbecsült fajta) és helyét *igen nagy arányban a nyugoti fajták sok neme, igen tarka változmányai foglalják el*. Itt-ott a szaklapokban emelkedett fel egy-egy hang eme tömeges import ellen, de nagyobb hatást nem tett, a nagy magyar gazdaközönség nem igen törődött vele. Hangzatos jelszavak, pl. kitünő hizékonyság, bő tejelés stb. csak csábingerrel hatott és az import folyt éveken keresztül. Azonban egyszer csak felütötte fejét a felvidéken — a hová a legtöbb nyugoti fajta lett importálva — a ragadós tüdőlob a tenyész- és haszonállatok között és az állatorvosok éveken keresztül csak ennek az irtásával voltak, sőt még a jelenben is vannak elfoglalva. *A lázas import megszűnt és kitűnt, hogy hazai fajtánk nem inklinál eme vésszel, tehát ennek tenyésztését és pedig belterjes tenyésztését kell üzembe venni.*

A közép és kisebb birtokok berendezésénél, midőn a gazdaságok üzemterve a birtokos által elkészítettik, igen lényeges rész jut ebből az állattenyésztés számlájára is egyuttal. Rendes körülmények között a középirtokos bizonyos számú apa- és anyaállatot tart, a mely létszám ha együttesen legalább *50 drbra* megy fel, már gulyának is nevezhető. Ily esetekben, ha a helyi viszonyok, különösen pedig a legeltetésre alkalmas terület áll a birtokosnak

rendelkezésére, van helye a belterjes tenyésztésnek. Az állattenyésztőnek csak itt van alkalma — hosszú évek során — gazdag tapasztalatokra szert tenni, különösen akkor, ha a gulyabeli tenyészállatokat rendszeres *törzskönyvi* számadás útján tartja nyilván.

Mi éretik el a racionális törzskönyvelés által? Határozott a felelet: *a szarvasmarha-állomány vérbeli tulajdonságainak pontos nyilvántartása*, a mely körülményből majdnem határozottan lehet majd az utódok jó vagy rossz tulajdonságaira következtetni. És ez igen lényeges dolog. Sok tenyésztésben, különösen hol évtizedeken keresztül pontos törzskönyvelés vezetettik, az állattenyésztő gazda majdnem pontos biztonsággal már előre tudja, hogy minő hibákat küszöböl ki tenyésztéséből, avagy mely jó tulajdonságokat visz abba bele. Igaza van Szemes Árpád gazd. író barátomnak, midőn a magyar fajta szarvasmarháról írott igen érdekes cikkében a következőket mondja:

„Nagy gonddal kell tehát eljárunk a tenyészanyagok megválasztása és kielejtezéseben, mert csakis ezek szigorú és következetes keresztülvitelével küszöbölhetjük ki, fajtánknak még mindig többé-kevésbé meglévő alakulási hibáit, érhetjük el kitűzött célunkat: tenyésztünk egyöntetűségét, tulajdonságainak állandóságait“

Nem szabad e fontos munkálatot, mint a hogy az mai nap még számos helyen gyakorlatban van, a pásztorra bízunk, a kinek empirikus érzékét nem kicsinylem s ha véleményét meg is hallgatjuk, annak domináló befolyást ne engedjünk, mert a kitűzött célt reprezentáló alakulást csakis a tenyésztő szeméi láthatják.

Ma még sok jó nevű gulyának is előkronikása a gulyás, tekintve ezen nyilvántartás megbízhatatlanságától, melyet egy egyszerű cselédkérdés illuzoriussá tehet, az a pátriárkális idők emlékei közzé való, már csak azért is, *mert céltudatos tenyésztés törzskönyv nélkül el sem képzelhető*. A törzskönyv ne csak krónikája legyen a tenyésztésnek, de hű tükre haladása vagy visszaesésének és hogy eme rendeltetésének megfeleljen, nem szabad beérnünk a tenyésztésnek egyszerűen szaporasági adatainak bejegyzésével, hanem ki kell terjeszkednünk az egyedek tüzetes leírására, azok életében fölmerülő és a tenyésztésben szerepet játszó, minden adat és kö-

rülmény (fejlődés, termelés mérve, kondíció, egészségi állapot stb.) elsorolására.

Belterjes állattenyésztés üzése mellett a tenyésztő nincs kitéve gyakori csalatkozásoknak, mivel tenyészetének minden állatját ismeri, tisztában van a tenyésziránynyal, melyet követnie kell és ha betartja azon általános elfogadott szabályokat, a melyek a belterjes tenyésztésnek alapjai is egyuttal, csak siker koronázhatja törekvéseit.

Téved azonban az, ki sablonszerűleg végzi azon feladatokat, a melyek a belterjes tenyésztés körébe esnek.

Ismertem sok tenyésztőt, a kik — bár tagadhatlanul értettek is az állattenyésztéshez valamit — *soha kellő eredményeket felmutatni nem voltak képesek.* Kerestem, kutattam az okot és az eredménytelenség a *sablonszerűsége*re vezetett. Fejébe vette és pedig igen sok tenyésztővel esett még az — a tenyésztő, hogy ő oly egyedeket állít elő — produkál — a magyarfajta szarvasmarhánál, a melyek kiváló példányai lesznek a kitartó izomerő, a jó tejelő képesség, a hízekonyság, sőt a gyors fejlődésnek is.

Nem tagadom, sikerült is az egyes egyedeknél, elismerést érdemel a kitartó szorgalom, a melynek alapján létre jöttek eme kiváló egyedek; de létre hozni azt, hogy *a tenyészet minden állatja bírja is egyuttal mindazon tulajdonságokat, a melyek fennebb említve lettek, bizony csak jámbor óhaj marad.*

A magyar fajta szarvasmarha belterjes tenyésztése még nem jelenti azt, hogy minden lehetetlen dolgot követeljünk eme fajtától. A tenyészczél lebegjen a tenyésztő szemei előtt; a tenyészczélt sohase tévessze össze a tenyésztő az üzleti czállal. Midőn arról van szó, hogy igás állatot (gulyabeli tenyésztésnél) állítson elő, akkor a tenyészczél csak ez legyen és nem a hízekonyság, tejtermelés stb. Joggal mondhatná bárki, hogy jobb a nyugati fajtáknál, illetve azok tenyésztésénél mert az állattenyésztő gazda *kettős czélt ér el*, tejtermelés mellett igaerőt is szolgáltat az. Igen, csakhogy milyen arányban és minő takarmányozás mellett? A nyugoti fajta bő és tápdus takarmányt kíván, e nélkül hamar és gyorsan lesóványodik, mindensféle betegség és járvány iránt fogékony és igavonásra csak pár évig használható. *Tehát fél annyi időt szolgál, mint a magyar erdélyi szarvasmarha fajta.*

Hiszen a ki különösen a nagy magyar alföldön, a gulyabeli

tenyészeteket látta és az elért eredményeket megfigyelte, az tökéletesen igazat ad a fennebbi állításomnak. A magyar fajta szarvasmarhának az ily tenyészet mellett őszintén elmondhatjuk, hogy oly kitartó és edzett nemzedékei jönnek létre, a melyeknek párját nem találjuk fel sehol Európában. Hát a hol a belterjes tenyésztés pontosan betartatik. A sarkadi, mezőhegyesi, zombolyai stb. gulyák és az erdélyrészi tenyésztők kezeiben levő anyag milliókat ér meg eme fajta jövődjét illetőleg és ha továbbra is okszerűen kezeltetnek a tenyészetek, — akkor — rövid idő alatt *constáns* (állandó) jelleget fognak felölteni, *az állandó jelleg pedig a belterjes tenyésztésnek elvitathatlan eredménye.*

Az állattenyésztőnek, ha kitűzött céljait megvalósítani akarja, *állandó jellegű tenyészetre kell törekednie*, szigorú, páratlan és évenkénti rendszeres mustrálást kell eszközölnie tenyészetében, csak a megfelelő állatokat tenyessze tovább, mivel a belterjes tenyésztés a kifogástalan állatok összesége alapján válik kifogástalanná is egyuttal. A tenyészcél és sikeres eredmény adják meg az elmaradhatlan elismerést a gazdának.

A magyar fajta szarvasmarha belterjes terjesztésénél igen nagy szerepet játszik a helyes takarmányozás keresztülvitele. A gulyabeli állat a tágas és tápdús legelőkön felépíti a külem alapját; de a test teljes kifejlődését csak arányos és tápdús takarmányozás mellett lehetséges elérni. A tenyésztő igyekezete oda irányuljon, hogy gazdaságában a takarmányneműek termesztése kellő arányban álljon a birtok más művelési ágaival szemben, mivel a szükségeltető takarmány hiánya a tenyésztés hátrányával szokott járni is egyuttal.

Nem hagyható figyelmen kívül a belterjes tenyésztésnél az állatok gondozása sem. Kefét és vakarót, nem csak szalma-csutakot kell a cselédnek használnia. Ne várjon jó eredményt egy tenyésztő sem akkor, ha állatjait rendes gondozás alá nem veszi.

Láttam én sok helyen hies tenyészetekből kikerült, valóban szép példányokat a tenyész-állatokból; de új gazdájuknál nem maradtak meg azoknak.

Nem kapták meg a szükséges takarmányozást és gondozást, leromlottak hamar és természetes, hogy mint tenyészállatok, továbbra nem voltak használhatók. Az emberi természetben rejlik,

hogy a hanyagság által okozott hibákat nem vallja be, szereti nem létező okokra vezetni vissza gondolatlanságából eredő hibáit; természetes, hogy a be-nem vált tenyészállat miatt *azt okolja, a kitől vette, a honnan beszerezte*. Nap-nap után hallja az ember, hogy különösen a községek panaszkodnak tenyészállataikra. És természetesen az eladó uradalmat, vagy az államot okolják. Egyes esetekben van is igazuk; de azt viszont nem állítja senki, hogy az uradalmak vagy az állam reájuk erőszakolta volna a tenyészállatot. Legyen az magános vagy község, nézze meg jól, hogy mit vesz és a vásár után ne panaszkodjék, saját hibáját ne fedezze. Aztán tessék jóltartani és gondozni a tenyészállatot, majd be fog az válni. A belterjes tenyésztésnél különös gondot fordítson a tenyésztő arra, hogy az egy vérből származó utódok párosítása hosszasan időn keresztül ne üzessék, mivel ezen esetben előáll a rokon-tenyésztés, a melynek gyakran igen káros következményei állanak és jönnek létre a tenyészetekben. *Helyesen kifejezve: a rokon-tenyésztés nem más, mint hosszabb ideig folytatott beltenyésztés*. Ha egyes tenyészeteknél a beltenyésztés alapján hosszabb idő óta oly tüneteket látnak, tapasztalnak, melyek a rokon-tenyésztés jeleit árulják el, sőt bizonyos idő multával ezen jeleket (visszaütés, elfajzás, kóros betegségek jelentkezése stb.) felismerjük; de leghelyesebb eme jelenségeket be nem várni, és vér ujjitást, *vér felfrisítést kell alkalmazni*, a belterjes tenyészetekben a vér felfrisítés abban áll, hogy a tenyészet fajtájának megfelelő apaállatokat alkalmazzunk, a mely eljárás minden tenyészetnél legalább 8—12 évi időközökben indokolt.

Ily eljárás alkalmazása mellett a belterjes tenyésztés, a számítani tudó tenyésztőnél, *haszonnal jár*, szép testalkatu, tiszta vére állatokat nevel, és ha az új anyagot jó tenyészetből szerezte be, rövid idő alatt *jóhírnevű tenyészetre tehet szert*.

Ezekben akartam röviden a magyar erdélyi szarvasmarha fajta belterjes tenyésztését előadni, kívánva a jövőre nézve a kártartó szorgalom mellett a tenyészetek felvirágzását.

Szókelyhidy Viktor.

Külterjesség, belterjesség különös tekintettel a marha hizlalásra.

Írta: Ugron Zoltán.

Az országos magyar gazdasági egyesület 1896—97-ik évi évkönyvéből használok fel két közleményt, hogy a tavaly elfoglalt álláspontom erősítem, illetőleg velem szemben czikkelő (d. f.)-nek újabb bizonyítékot szolgáltatassak arra nézve, hogy a marha-hizlalás nem minden körülmény közt ajánlható — sem a belterjesség, ha a trágya produktív növelését értjük alatta derüire-borura minden számítás nélkül.

Hensch Árpád úr közleményét következő szavakkal végzi: „Ma már nem az a kérdés, hogy belterjesen gazdálkodjunk-e, hanem mert belterjesen gazdálkodnunk kell stb.“ ennek daczára nála találok a következő adatokat:

	Üzem tőke	Nyers jövedelem	Termelési költ.	Tiszta jöv.
Külterjes gazdálkozás	40—50 frt	40—050 frt	35—40 frt	05—10 frt
Belterjes	90—140 „	80—100 „	70—80 „	10—20 „

Eszerint, ha egy 1000 holdas gazdaságnál külterjesen gazdálkodnak 40000 frt tőke szükség. (mi még sok is, ha felteesszük, hogy Erdély némely részén idegen juh legeltetésért holdanként a 4—5 frtot megadják) ugyan annak üzem-költsége 140 ezer frtra emelkedhetik, s annak megfelelőleg 5%-os pénzzel 5000 frtal kell, hogy többet behozzon, vagyis kétszer annyit.

Már most az „Erdélyi Gazda“ olvasói között hányad magammal küzdünk 8%-os pénzzel az intenzivitás felé mely esetben 1000 holdas birtoknak 8000 frttal kell hogy többet hajtson.

Ily esetekre áll Hensch ezen arany szabálya „a belterjes gazdaság a szellemi fokozása iránt ép oly igényeket támaszt, mint az anyagi tőke iránt“. Csak, hogy anyagi tőkénk drágaságát megszabja a takarékpénztár, hova legritkább esetben beteszünk, de gyakran kiveszünk rövid úton. Sokkal bonyolultabb a kérdés, ha saját vagy nagybirtokosnál a kezelő személyzet szellemi tőkáját kell meghatározni.

Ugyan e közleményben találok a következő kimutatást:

6 forintos árnál

Buza termés	06	08	10	12 m. m.
Bruttó jövedelem	36	48	60	72 frt
Termelési költs.	40	50	60	75 "
Veszteség	04	02	00	03 "

Ezzel szemben egyszer egy általam akkor megrótt szomszédom kiadta tagosítás küszöbén lévő birtokát $\frac{1}{2}$ -be s lett az eredmény

8 m. m. kukuricza	$\frac{1}{2}$ à 4 frt =	16 frt
4 " " búza	$\frac{1}{2}$ à 6 " =	12 "
3 ik hold legeltetési jogon a hármas határban		02 "
		<u>30 frt</u>

leütve holdanként 1 frt. felügyelet, 2 frt. különböző adók, marad 7 frt és a szalma. Ilyen minőségű földet 100 frtal meglehetősen venni holdanként 4%-os tőkésítéssel még 5 évig nyugtatni is lehet, ha juh legelőnek 3 frtal kiadja.

Még ezenfelül szalma és kukoriczaszár is ingyenbe marad. Ez mondatja velem, intenzív gazdálkodást passióból bárhol lehet üzni, de a jövedelmező gazdaság a viszonyok szigorú és minden irányban való számbavételétől függ.

Némely helyen divattá válik az okvetlen tehenészkedni akarás. Na hát én magam is üzök azt bornyú-neveléssel kombinálva és 5 kr. értékesítés mellett meglehetősen szigorral számítva is ingyen trágyához jutok de csak az által, hogy a borjak értékét meglehetősen magasán 8—10—12 frtba veszem fel, tekintettel, hogy eddig $\frac{1}{3}$ -át tenyész-czélokra eladom. Ha ebben megszűnik az értékesítés 3—4 év múlva akkor ingyen marad a sok befektetés, de ha hamarabb akkor pénzbe az a mi nem egyéb mint ócska pléh.

Hensch példáját is idézhetem, ha csak részben is. 4 liter fejés 5 kros ár mellett 32 kros napi költséggel tehenenként a trágya m. m. 36 krba kerül.

6 liter fejés 7 kros ár napi 40 kr. költség mellett ingyen trágya és naponként 2 kr. haszon mutatkozik tehenenként.

Plajbászt kézbe uraim! mert ha nem, okvetetlenkedéssel hamar gyűjthetünk ocska gép-magazint.

Ilyen komplikáltabb üzletágnál, mint a tehenészet meg a hizlalás okvetetlen számba kell venni, hogy a felügyelet szapo-

ritásával jár-e a pontos betartása az etetésnek, fejsnek, tej feldolgozásnak stb., mert ha ez meg nem történik, az amugy is szűk jövedelem-krajczárok elvesznek, mert akár a tehén nem lesz kifejve, akár a borjú nem lesz kellőleg táplálva, akár ha hónapjában egyszer, kétszer a tej megromlik, vagy a hizlalásnál ha az etetések nem történnek rendesen vagy a mérések, s nem vevődik észre, hogy mikor követünk el p. o. dara-pazarlást stb. akkor beáll a veszteséggel dolgozás esete.

Már most vannak kisebb gazdaságok, hol apáink által szokott módon folytatva elviszi a béres-bíró, ha egy számtartót fogadunk cirka 400 frttal az egy 40 drb. álló tehenészet minden darabját 10 frttal terheli, ha pedig csak 20 hizót ez esetben 20 frttal.

Kétszeresen áll ez nálunk Erdélyben, a hol a cselédség kritikán alól van. Az oláht butasága, a székelyt megbizhatatlansága valamennyit a munka nembírása jellemzi s ez egyik rákfenéje s talán a legfőbb, hogy nálunk reutábilis gazdaságot folytatni majdnem lehetetlenséggel határos.

Abban a gazdák ne sokat bizanak, hogy maguk elvégzik, mert az intenziv gazdaság sok külső lótás-futással jár a városokba a mi idő- és pénzrabló és nem egyszer illuzorissá teszi a hasznot.

Mivel speciálisan a hizlalást fejül színül tettem, haladni fogok Ruffy Pál hizlalást ajánló műve alapján.

Nevezetes szaktekintély kitől talán legtöbbet lehet gyakorlatban tanulni következő összeállítást közli hizlalása mérlegül:

Egy 500 kg. mustra ökör értéke per 20 kr. = 100 frt
42 nap alatt megevett:

10.90 mm. zöld csalamádét	à — frt 20 kr. = 2 frt 18 kr.
07.60 mm. luczernát . .	à — " 30 " = 2 " 28 "
01.50 mm. árpa-szalmát .	à — " 35 " = — " 45 "
00.87 mm. tengeri darát .	à 03 " — " = 2 " 61 "
21.07 mm. nyers pogácsát	à 05 " — " = 1 " 08 "

Eme 3 frt 60 kr. ára takarmány csinált az ökrön 39 kg. húst vagyis egy kg. áll 22 krba.

Ehhez hozzá jön épület-konto 42 nap	—	frt	72	kr.
gondozás	01	"	26	"
só	—	"	20	"
világítás	—	"	42	"
szerszám koptatás	—	"	10	"
100 frtnak 6 ^o / _o -os 42 napi kamatja	—	"	84	"
2.40 mm. alomszalma à 10 kr. =	—	"	24	"

Összesen = 12 frt 38 kr.

Vagyis egy klg. hús bele jön 31 krajczárba. Ennek ellenében a 20 kr.-os beállítási hús per kg. 3 krt javult, vagyis 112 frt 36 kr tőke megér 123 frt 87 krt s így tiszta haszon 11 frt 61 kr.

Ezek az ő viszonyai, már most lássuk az erdélyi, általam normálnak ismert viszonyok szerint csak azokat a tételeket felsorolva, hol különbözetet találunk:

10.90 mm. zöld-csalamádé à	—	frt	30	kr. = 3 frt 27 kr. 01 frt 09 kr.
07.60 „ luczerna	à	—	"	50 " = 3 " 80 " 01 " 52 "
01.50 „ árpa-szalma	à	—	"	60 " = " 90 " — " 45 "
00.87 „ tengeri dara	à	05	"	— " 35 " 01 " 74 "
10 marhára egy gondozó à 12 frt 42 nap à 1	"	68	"	— " 42 "
100 frt-nak a rizikot is tekintve 15 ^o / _o -os kamatja kell, hogy számítódjék 8 ^o / _o -os kamatláb mellett	1	"	72	" — " 88 "
2.40 mm. alomszalma à 50 kr.	1	"	20	" — " 96 "

07 frt 06 kr.

Ezek szerint a 11 frt 61 kr. csak 4 frt 55 krra redukálódik, de én sajnos a növekedésre kukoricza moslék, jó széna és dara mellett a tavalyi idénybe a 19 kr.-os marhát csak 25 kr.-ra tudtam emelni 8 hónap alatt, az idén pedig mikor jobbak a hizlalási viszonyok 4¹/₂ hónap alatt forszirozott darázással 20 kr.-ról 26 kr.-ra, tessék után számítani 42 napra mi esik? reá bizom az olvasóra, pedig meg kell hogy jegyezzem, hogy nálam egy állandó felügyelő 80 kr.-on oszlik el s így 42 napi felügyelet csak 84 kr., mi negyven hizlalásánál 1 frt 68 kr., húsz hizónál 3 frt 36 kr.; pepig Ruffy Pál így ír: „Hizóinkat beállításkor mázsáljuk meg. A mázsa a hizlalás alatt csalhatatlanul ellenőrzi hizlalásunk eredményét s ha mi 14 naponként megmázsáljuk hizóinkat, abból nemcsak az egyes egyedek termőképességét

fogjuk megtudni, hanem az egész hizlalás folyama hiven fog visszatükröződni a hizlalási naplóban s takarmánynemüek értékét tápláló anyagokban való gazdagságát vagy szegénységét a mázsálási adatok fogják feltüntetni.“ Mig előbb így ír: „Hizlalás kivitelénél alkalmazkodjunk a teoria által felállított szabályokhoz.“

Sok más pontban lehet látni, hogy oláh béresekkal csak úgy Hübele Balázs módjára hizlalást haszonnal folytatni nem lehet. Hizlalás ellen szól röviden egybe foglalva, leszámítva egyes kivételes helyeket Erdélyben: 1. a hizó piacz távolsága, 2. a kukoricza és minden surrugatum drágasága, 3. cselédek rosszasága, 4. szalmahiány, 5. viszonyaink kicsinyessége s így a hiányzó szakértelmes felügyelői osztály.

Intenzivitásunk fokozására azonban alkalmas az állatnövelés fölnevelés vagy tenyésztés alakban, mert: 1. jól teremnek a széna- és herefélék, 2. legelőinket gyakran öntözik esők, 3. kevés munkaerőt foglalkoztat és a gazdaság vezetőjénél az intelligentiát feltételezve, az nem terheli túl és így segédszemélyzetet se sokat kíván.

Hensch-sel végzem soraim, ki az intenzivitás feltételeit következőkben sorolja fel:

I. Olcsó tőke.

II. Kedvező értékesítési viszonyok.

III. Alapos szakértelmiség.

Azt hiszem, hogy minden olvasó, talán még Hensch úr is megengedi, hogy utánna, ha nem eléje tegyem e pontot:

IV. Munkaerő.

S ha ezek a tényezők megvannak, de igazán, akkor ne késedelmeskedjünk, de ha nincsenek, ügyeljünk, mert az intenzivitásból nincs visszatérés, — s a vége anyagi romlás, mert 100 hizó Ruffy szerint 620 frt istálló-bért fizet s az nagy baj lesz, ha abba eredménytelen hizlalás után 100 rugott borju kerül — mikor már a sok kár után belátjuk, hogy hizó-palota sem ment meg a deficizttől.

KISSEBB SZAKKÖZLEMÉNYEK.

Rétek műtrágyázása. A műtrágyázási kísérletek közé pár év óta bevonták a réteket is. Ismeretes dolog — így szól a m.-óvári növénytermelési kísérleti állomás 1895-ki jelentése, — hogy hazai viszonyaink között a rétek legnagyobb része trágyát nem kap, mert az istállótrágyából rendszerint a szántóföldre se jut elegendő, komposztot a legkevesebb helyen készítenek, a mi pedig tudvalevőleg egyike a legjobb rétrágyáknak; a folyók iszapja ott a hol a vizek szabályoztattak, nem juthat a rétre, holott annakelőtte éppen az áradások alkalmával a rétekre került iszap tette azokat bőtermőkké. Az olyan rét, mely semmi-féle trágyát nem kap, termőképességében okvetlenül hanyatlik. Ezen állítás valóságát bizonyítják a nem öntözött rétek alacsony átlagtermései.

Ha a rétet nem trágyázzuk, akkor nemcsak a termés lesz kevesebb, hanem a széna minősége is csökken.

Az olyan nem öntözött rétek, melyek se istállótrágyát se komposztot nem kaphatnak, *mesterséges trágyafélékkel tehető bőtermőkké.*

A rétnak meg van a maga speczialis mesterséges trágyája s ez a *Thomas-salak* egymagában, vagy *kainittel* együttesen alkalmazva.

A kalitrágyák főkép a homok és tőzeges réteken bizonyultak jó hatásúnak, melyek tudvalevőleg kaliban szegények, nem úgy mint az agyag vagy vályogtalajok.

A kalitrágyák közül a *kainitet* s a *kénsavas kaliumot* használták.

A kísérleteket 3, egy magyar holdas parcellákon eszközölték. Egyre 2 q. *Thomas-salakot*, egyre 2 q. *Thomas-salakot* és 3 q. *kainitet* szórtak fel, egy pedig trágyázatlan hagyatott.

A jelentés 40 kísérletről számol be.

A Thomassalak métermázsája 4 frt 25, a Kainit 2 frt 50 kr. számított. E szerint került a műtrágyázás *holdankint 8 frt 50, illetve 16 frtba.*

A Thomassalak 40 eset közül 35-ör s a két műtrágya együttesen alkalmazva 38 esetben termett *többet*, mint a trágyázatlan.

A terméstöbblét kitett Thomas-salak után 1—13 mázsát; a Thomas-salak és Kainit után 1—15 mázsát. A legtöbbször 1—2 q. illetve a két műtrágya után 2—3 q. volt a termés-többlét.

Jövedelmet már az első évben a Thomas-salak 13 s a két műtrágya 10 esetben szolgáltatott.

A széna mázsáját 2 frttal vették számításba.

A széna minősége nem volt kimutatva a műtrágyázott parcellákon; illetőleg számításba nem vétethetett.

Közölvé lett azonban több esetben, hogy a trágyázott részekben a fűnövény tömöttebb volt, különösen az aljfüveknél s a hereféléknél.

A herefélék a trágyázott parcellákon elszaporodtak s a termés finomabb és zsírosabb tapintatu volt. A növényzet jobban fejlődött s így a virágzás, a kaszálás ideje is korábban következett be. Általában a fű élénkebb, sötétebb színt mutatott csaknem kivétel nélkül a műtrágyával behintett részleteken.

Előnye az is továbbá, hogy a savanyu fűvek megapadnak s a jobb minőségű édes fűvek és herefélék elszaporodnak s a széna veszt durvaságából, finomabb lesz; a mi tehát a minőségre tagadhatlanul befolyással van.

A tett tapasztalatok szerint a Thomas-salaknak legjobb hatása volt a *vályog* és *agyagtalajokon* s a két műtrágya legjobban bevált, együttesen alkalmazva, a *tőzeges* réteken.

Az is kitűnik tehát a jelentésekből, hogy *több helyen* a kali trágyának volt csupán érdemleges eredménye s a foszfortrágyának nem.

Első sorban tehát nézetem szerint a *kalitrágyákat* kell felhasználni a rétek műtrágyázására s a mennyiben ezekhez nem juthatna a gazda, vagy 7 frt 50 kr.-nál olcsóbban szerezhetné be a *fahamut*, ezt alkalmazza, 4—5 mázsát juttatva belőle rétfjére.

A kalitrágyák, illetve fahamu nem is kerülvén sokba — 7 frt 50 kr. holdankint — ezt 4 mázsa szénatermés-többlét fedezi; míg a két műtrágya, hogy a költséget megtérítse már 8 q. többletet kell, hogy szolgáltatson s még hátra van a várt tiszta-jövedelem; eltekintve a széna jóságától. (Igaz ugyan, hogy az 5 q. műtrágya hatását 2 évre számítják.) Megjegyzendő végül, hogy

a műtrágyákat legcélszerűbb őszkor elszórni, mert így jobban eloszíódhatnak a talajban s hatásukat már az első évben érvényesíthetik.

Közli: Réti János.

IRODALMI SZEMLE.

Lapszemle. A „Köztelek” 43. számában Csérer L. *Új és régi tengerifélék összehasonlító termelési kísérletét* közli. Az eredmény a következő volt:

	Termés 1 holdon csöves	A mag és csutka közti arány	1 hl. súlya
1. Vilmorin-féle lófogó	36 q.	79 : 21	63 kg.
2. Caraquai	34.4 »	81 : 19	50.5 »
3. Vilmorin-féle magyar	25.6 »	81 : 19	78 »
4. Fehér King-féle	28.0 »	88 : 12	71.2 »
5. Tuscarora	30.4 »	81 : 19	59 »
6. Marsola	23.2 »	83 : 17	67 »
7. Alcsuthi	30.4 »	78 : 22	77.2 »

E szerint legnagyobb termést adott a lófogó, de nem érett be teljesen, legelőbb beért az alcsuthi. Legsúlyosabb magot adott a magyar tengeri. Leghosszabb csöve volt a King-Filipnek, a mely nálunk bevált.

A 44. számban *Fármos ökrök és fejős tehenek zöld takarmány-szükséglete* cz. alatt azt olvassuk, hogy zöld luczernából fejős teheneknek 1000 kg. élősúlyra naponta 75 kg. zöld luczernát, 16 kg. buzaszalmával összerázva kell adni; ökröknek 50—60 kg. zöld luczernát 10—12 kg. szalmával s egy kevés erőtakarmányt. A roszból valamivel kevesebbet kell számításba venni.

Ha a luczerna mellett csalamádét is etetünk, akkor a teheneknek 100 kg. csalamádé mellett 40 kg. luczernát adjunk, vagy e helyett adunk 10 kg. búzakorpát, vagy pedig 1.5 kg. repce-pogácsát és 5 kg. búzakorpát. Ökröknél azonban ha nagyobb munkát végeznek, 60—70 kg. többet (1000 kg. élősúlyra) a csalamádéból ne adjunk s a hiányzó részt erőtakarmányok adagolásával pótoljuk.

Az angol telivér ménék szerepe félvér-tenyésztésünkben cz. alatt Kis M. azt írja, hogy angoltelivér ménekkel nálunk leginkább az a tenyésztő fog racionalis és jövedelmező angol félvértenyésztést üzhetni, a kinek erős, csontos kanczaalapja van, melyet megfelelő félvér ménekkel állandóan fentartani és kiegészíteni igyekszik s e mellett a telivérmennek főként csak azt a szerepet juttatja, hogy vele kitűnő használati és értékes eladó anyagot produkáljon.

A mely tenyésztő e kívánalmaknak nem bír megfelelni, az jobban teszi, ha a rendelkezésre álló igen jó állami angol félvérmeneket használja félvértenyésztésre.

Hensch Á. figyelmeztető cikket közöl a *Zöldtakarmány pénzértékének kiszámításáról*. A zöldtakarmány pénzértéke a benne foglalt emészthető tápanyagok után a tápegységek ára szerint állapítatik meg. Feltéve, hogy a jó minőségű réti széna értéke 2 forint; akkor a zöld rozs 55, a luczerna 70 és a csalamádé 40 krt ér.

A 45. számban Foltényi E. *A luczernakaszálás és betakarításáról* folytatván ekkép a mások által megkezdett cikksorozatot.

A többi közt azt írja, szó sincs róla, hogy az angolok eljárása igen sok előnnyel jár; a mi abban áll, hogy annyit vág egy nap alatt, a mennyit a következő napon szétforgatóval szét tud hányni s az egy nap alatt be is szárad s aztán petrenczézi s behordja. Ekkép a szem nem szárad tulságosan ki s az eső is kevesebbet áztat meg, ha közben megázik, de ez több munkáskezet igényel.

Ha azonban renden szárítjuk a szénát, a renden hagyott luczernában annyi kár nem történik, mint a széjjelhánytban.

Tanácsos a luczernát petrenczék és boglyákban szárítani meg, a melyekben addig marad, míg szükéses s azután kazalba rakjuk. Ha még mindig nyirkos a takarmány, rétegenként tavaszi szalmát rakjunk közébe a kazalba rakásnál.

Monostori K. szakszerű cikket közöl ugyanezen számban *Egy tejlő jellegű erdélyi magyar marhatenyésztéről*. Időközönként találkozunk oly felbuzdulásokkal, melyek az idegen marha dédelgetését elítélik s kiválóbb gondot kívánnak fordítani a mi hazai marhánk tejlőképességére. Ily irányu Monostori cikke is. Így ír többek közt. »A gyors fejlődésre, magasfoku tejlő- és hizóképeségre irányuló törekvés tagadhatlanul megtermette hasznos gyümölcsöket, de felidézett a kulturmarhában egyszersmind egy olyfokú sérülékenységet, a szervezet ellenálló képességének egy oly minimális fokát, hogy gondolkodóba kell esnünk ezen állatállományunk jövődjére telett s számítanunk kell immár nagy szigorúsággal, hogy nem-e többet veszünk ép e sérülékenység révén, mint amit nyerünk a maximális modern hasznosítás vámján.«

Azután felemlíti az állami *kolozsi*, a *szamosfalvi*, a *szt.-deme-teri* tenyészeteket, melyek előljárnak e tekintetben, hogy a hazai magyar fajtából is jobb tejlő állatot produkáljanak s példákat sorol fel Lészai Ferencz m.gorbói tehenészetéből, hol vannak tehenek, melyek 2000 literen felül adnak s van kettő, mely a 2700 litert is megadja.

Azután közli Ramm dr. után a magyar s külföldi tehenek tejének átlagos tejszir-tartalmát; a mely vizsgálatok szerint csak a

simmenthali mulja felül (3.70%) a magyar tehén tejének zsirtartalmát (3.66%).

S így végzi cikkét: »Én egy pillanatig sem vagyok kétségben a felett, hogy oly takarmányozással és gondozással, a melyben a külföldi fajta nálunk részesül, a mi fajtánk (különösen az erdélyi változat) teje is mennyiség és minőségben még tökéletesebb ne volna.«

A 46. számban Monostori folytatja előbbi cikkét s szól az állatok igavonó képességéről s hizékonyságáról.

Kétségkívül igavonás s kitartásban a magyar marháé az elsőség; még hizodalmasságra nézve a nyugotiak járnak elől. Közül erre nézve adatokat is Ugyanis a napi s fejenkénti átlagos gyarapodás a nyugotinál 1.09 kg., a magyarnál 0.81 kg. Felemlíti a takarmányozást is.

A gorbói tehenek kapnak fejenként és naponta a téli istállózás idejében $2\frac{1}{2}$ kg. buza-, vagy rozskorpát, 20 kg. répát, 2 kg. zab-, vagy lóherepolyvával keverve, $4\frac{1}{2}$ —5 kg. réti vagy lóhereszénát és rozsszalmát ad libitum.

Poszvék N. ily czim alatt: »*Olcsó-e a gépekkel való aratás?*» igen terjedelmes s szakavatott cikket közöl a gépek alkalmazásának előnyeiről s hátrányairól s szembeállítja az Adriance kévekötő gépet a Mc. Cormick-félével; a melyből kitétszik, hogy ez utóbbi nagyobb pártolást érdemel.

Az emberi ürülék konserválásáról azt olvassuk, hogy legjobb azt tőzeggel kezelni.

Mit vessünk a *nagyon arankás here* után?

A here pótlására vethetünk *baltaczimet* füvel. Egy kat. holdra 70 kg. baltaczimet és 4—4 kg. réti komócsint és csomós ebirt.

Takarmánytermelésre gyümölcsösben pedig rovatvezető az alábbi keveréket ajánlja: *Trifolium repens* 4 kg. *Tr. pratense* 3 kg. *Phleum pratense* 4 kg. *Dactylis glomerata* 4 kg. egy kat. holdra.

A *rézgálics-csáva* hatását illetőleg a zab fejlődésére nézve, azt olvassuk, hogy ha a csáva $\frac{1}{2}\%$ -nál nem erősebb s 15 percznél tovább nem hagyjuk a magot a csávéban, az nem hátrányos a magvak csirázására sőt annak csirázási erelyét fokozza.

A 48. számban okos tanácsot olvashatunk az *árnyékszékek berendezéséről* Lintner S.-tól. Kétféle árnyékszéket ajánl u. m. *tőzeges* ürszéket, a mely a tökéletesebb, ilyen beszerezhető Bencsik József lepsényi asztalosnál is, darabonként 16 frttal. A tőzeg ára mázsánként 80 kr. Egy emberre évi szükséglet 50 kg. A közönséges árnyékszék ugy készítették, hogy a belvilága legyen egy négyzetmeter; hátul 1 meter magas ajtaja legyen, a melyen át a tonna, ha megtelt vasfogantyujánál fogva kihuzható legyen. Ton-

nál lehet használni ketté fűrészelt petroleumos hordót. Azt ajánlja, hogy az ürülék a telepre hordassék s ott törrekkel, tőzeggel kezeltessék. Igen ajánlja a tőzegtonnás-ürszékeket, melyek teljesen szagtalanítják a trágyát s azt csakúgy felhasználhatjuk, mint a műtrágyát, akár szórva, akár sorba hintve. Megjegyezvén, hogy tartalomban felülmul minden műtrágyát.

A „*Gazdasági Lapok*“ 22. számában *Dutton* szabad. kaszaélesítője van bemutatva, mely az aratógép vezérkerekeire csatolható. A fenkő ürege vízzel tölthető meg s így maga-magát nedvesíti s jól dolgozik. Ára 35 márka. Mellette be van mutatva egy másik is az *Új amerikai élesítő*, mely szárazon élesít.

A 23. számban *Here-e vagy nyúlzapuka?* című kérdésre azt feleli B. Weisz P., hogy kötött s mésztartalmas talajra előnyösebb vörös herét vetni, egyebüt a hol a talaj kavicsos vagy homokos mészszegény, ott a nyúlzapukáé az elsőség; mert ez ilyen helyeken is megterem s a szárazságot jobban türi, mint a vörös here. Nyári legelőnek is igen alkalmas, a marha tőle fel nem fuvadik, tehát sok helyen a hol a here nem kaszálható valódi áldás: A nyúlzapuka minden trágyázás nélkül is jól diszlik. Ő már 30 év óta termeli és sokszor kisegítette a bajból.

A 24. számban *Ordody L.* a *kaszáló gépeket* dicséri, váltott lovakkal levágott egy nap alatt 12 magyar holdat, csak a dült takarmánybükkönyt nem tudta vágni a gép. Előnye a mellett, hogy gyorsan dolgozik az is, hogy a takarmány utánna gyorsabban szárad, mert széjjel tereli a takarmányt. Tarlót tetszés szerint hagy s szépen vág. *Puha nedves földben* azonban nem használható. Megjegyzendő továbbá, hogy minden 3—4 órában a kaszát ki kell cserélni. Az új gépek igen jól dolgoznak.

A „*Mezőgazd. Szemle*“ júniusi füzetében az első cikk *Sporzon P.* tollából való. Címe: *A művelt gazdaosztályok feladata az agrár-szocializmussal szemben*; a melyben cikkíró részletesen felsorolja az agrárszocializmusnak főbb okait s azután 12 pontban felemlíti, hogy annak ellensúlyozására mik hoztattak javaslatba u. m. a községi hitelszövetkezetek létesítése, szövetkezeti takarékmagtárak, fogyasztási és értékesítési szövetkezetek létesítése. A község vessen ügyet a munkások megélhetésének módjaira, engedjen át csekély bérért sertéslegelőt a szegény népnek, a községi földeket adja bérbe 1—5 holdas részletekben, stb. Végül felhívja figyelmét a földbirtokosoknak, bérlőknek, gazdatisztek, falusi lelkészek- s tanítóknak, hogy működjenek közre a baj elhárítására.

Cserhádi S. cikke *A gabonafélék okszerű termeléséről* szól. Felemlíti, hogy habár az átlagtermések a búza, rozs, árpa és zaból 1881-től 1896-ig jelentékeny mértékben emelkedett; mégis azok

fokozhatók pl. holdankint 1 q.-val, a mi 10 millió kat. holdon 1 millió mázsát tenne ki.

Erre nézve ajánlja az alábbi javaslatokat.

1. *Csak azt a gabonafélélet természetűk, a mely a fenforgo klimatikus és talajviszcsnyok között jól diszlik.* Pl. rozstalajon ne termeljünk búzát.

2. *A helyi viszonyok között legtöbbet érő gabonaféleséget termeljük* s itt a gabonaféle egyéb jó tulajdonságai közt tekintetbe kell venni a korai érést is, mert nálunk a későnéző kalászosak többet szenvednek a rozsdától s a nyári hőségtől, mint a korábban érők. Csak kicsiben eszközölt összehasonlító kísérletekből lehet megtudni, hogy adott körülmények közt mely gabonaféle válik be legjobban. Ott a hol pl. a sörárpa is jó minőségben megterem, inkább ezt termeljük, mint a takarmányárpát t. i. eladás szempontjából.

Grünwald J. közli Dr. J. Kühn takarmányozási kísérleteit, *A bükköny mint fejőstehéntakarmány* czim alatt.

A bükkönykeverék zölden etetve a lóherével és luczernával egyenértékű takarmány. A mi a bükkönymagját illeti, mint afféle hüvelyes mag, nehezen emészthető s így nagyobb mennyiségben adva, könnyen emésztési zavarokat idéz elő.

A végrehajtott etetési kísérletek szerint a bükkönydara a tejmennyiségre kedvezően hatott. Ugyanez tapasztaltatott a zsírtartalom tekintetében is.

Az állatok is jó kondiczióban maradtak a bükkönydara etetése után; naponta 2 8 kg. bükkönydarát kaptak.

A „*Magyar Gazdák Lapja*“ 22. s 23. számában Merza M. *A mesterséges trágyák alkalmazása* cz. alatt trágyázási kísérletéket közöl *búzával; czukorrépával* s tengerivel. Azokból kivonatosan az alábbiakat közöljük:

I. Búza alá		Hl. súly
1. Trágyázatlan termése 1200 □ ölon	8'52 q.	79'7 kg.
2. 54 kg. foszforsav termése	10'66 q.	80'0 »
3. 300 kg. spodium	10'01 q.	79'5 »
II. Czukorrépa alá		Több jövedelem pénzben
1. Trágyázatlan	71'46	
2. 223 kg. csontszénszuperfoszfát és 167 kg. chilisalétrom (szórva)	101'08	7'57 frt
3. 167 kg. chilisalétrom sorokba hintve	115'66	23'28 »
4. 223 kg. szuperfoszfát	122'59	42'29 »
5. 223 kg. szuperfoszfát és 167 kg. chilisalétrom vetés előtt a sorokba, a chili pedig a sorokba fejtrágya gyanánt	141'63	64'16 »

6. 223 kg. szuperfoszfát és 125 kg. kéns.

ammoniak összekeverve sortrágyázás-

ként. 124.49 26 99 »

III. *Tengeri kísérlet.* A tengeri előveteménye őszi buza volt, a mely alá holdankénti 100 kg. csontszén-szuperfoszfát, 30 kg. kénsavas ammoniak és 40 kg. fahamu hintetett el.

Az aratás a következő eredménnyel járt.

1 hold trágyázott föld többet adott 394 kg. maggal. 100 kg. csöves tengeri morzsolás után többet adott 1½ kg. maggal. A trágyázatlan tengeri hektoliter súlya adott 70.5 kg., a trágyázotté 72 kg, *Tiszta nyereségnek* holdankint czikkiró 3 frt 08 kr. mutat ki A mi elég szép eredmény.

A 25. számban Merza M. ily című cikkében: *Milyen idős üszőre bocsáthatjuk a bikát?* azt feleli, hogy a jól táplált és gondozott üszőket legjobb megfolytatni, ha az első fogváltáson már átetek, tehát 17 - 22 hónapos korban, mert ha sokáig nem folytatjuk meg az üszőt, az több hátránnyal jár.

Általában, ha jó tejelő tehenet akarunk kapni, akkor ne késünk soká a folytatással, de ha nagy testű állatokat czélunk tenyészteni, akkor tovább kell ezzel várni. Az igás marha nevelésénél is csak később szabad az üszőt bika alá bocsátani. Cluj

H. Gothard S. az alma *vértetűje* ellen a következő szert ajánlja: 10—15%-os Thanatonnal vegyes mésztej készitendő s ezzel kell a fákat bekenni

A „Kert” 11 számában Papp G. *A kajszinbaraczk fáról* ír, azt írja róla, hogy a kajszinbaraczk az agyagos homoktalajon jövedelmezőség tekintetében versenyen felül áll. Kár, hogy az időjárás iránt igen érzékeny s ennek tudja be a nála előforduló betegségeket, u. m. levélhullást, gutaitést, mézgásodást stb. Árt neki a májusi köd, a téli hideg, kivált, ha nedves talajon áll.

Klacsó K. cikke: *Védekezés a kártékony rovarok ellen* kzimet viseli. Ismerteti az ő eljárását, mely abban áll, hogy őszkor beereszti a malaczt, kacsákat s pulykákat a kertbe, a melyek a kártékony rovarok álczáit elpusztítják.

A Thanatonnal való fecskendezést is ajánlja. Egy kilónak az ára 1 frt, mely 40 liter vízzel lesz higitva.

Birkás G. *A spárgalégy* ellen a megtámadott hajtások (szárak) levágását ajánlja.

A 12. számban Liebbald B. cikkében: *Roszsul kelt a zöldség* — azt mondja, nemcsak a rosz mag lehet annak az oka, hogy a zöldség rosszul kel, de a szárazság is, s vagy, hogy a magot igen mélyen takartuk alá. Persze a magtermés sem sikerül minden évben jól.

E számban találjuk a *szénkénegező gép* rajzát is a vele való bánásmód leírásával.

Z. Gy. *A cseresznye- és a szilvakukacsz* ellen azt ajánlja, hogy legjobb a kukaczos gyümölcsöt megsemmisíteni, ha éretlen, ha pedig érett, pálinkafőzésre kell felhasználni.

A „*Borászati Lapok*“ 22. számában olvasunk *Az állandó borvásárról*, mely Budafok helyett Budapesten ajánlatik a központi vásárcsarnok helyiségében.

Érdekes cikk a K. A.-é is, mely szól *A szőlő trágyázásáról*. Oberlin elszászi szőlőbirtokos kísérleteit sorolja fel, mely következőkép ütött ki:

Trágya hektáronként.	Termés hektáronként.
Trágyázatlan	4'640 kg.
Káli és foszfortrágza 10 q.	8'640 »
Gipsz 2'4 q.	22'600 »

Azonban sovány talajon marhatrágya nélkül úgy az említett trágyakeverék, mint a gipsz is hatástalan volt.

A gipszet úgy adják, hogy őszkor 5—6 lyukat furnak a talajba négyzetméterenként s azokat megtöltik 150—200 gr. durván őrölt gipszszel.

Grandeau azt állítja, hogy oly talajon, mely nitrogenben, foszforsavban és kaliban bővelkedik, a gipszszel egymagában is rendkívüli termést lehet elérni.

1000 kg. istállótrágya körülbelől 5 kg. nitrogent, 2'5 kg. foszforsavat és 6 kg. kálit tartalmaz. Hogy tehát e mennyiséget műtrágyával pótoljuk, kell 33 kg. chilisalétrom, 13 kg. Thomasalak, illetve 16 kg. szuperfoszfát és 12 kg. klorkali; tehát 1 q. műtrágyával bőven pótolhatunk 10 q. istállótrágyát; csak hogy megjegyzendő, hogy televényben szegény szőlőtalajon az istállótrágyát nem nélkülözhetjük.

A 25. számban F. a *szőlőmolynak* életmódját s pusztitási módját írja le. Ábrákban mutatván be a pillét, álczát és bábót s az irtásához szükséges lepkefogó eszközöket.

J. S. *A fiatal szőlők trágyázására* nézve azt írja, hogy azokat bőven kell trágyával ellátni és pedig, ha a talaj humusban szegény, akkor kell

egy hektárra 600 mázsa istállótrágya (érett)	
3 » szuperfoszfát,	
2 » chilisalétrom,	
1 » cserfahamu.	

Ha humus elég van benne, akkor elég a műtrágya is.

A „*Gyümölcskertész*“ 11. számában Molnár I.-tól jelent meg egy hosszabb cikk *A gyümölcsfák permetezéséről*, a melyben több-

féle oldatról tesz említést. Az arzénsavas réz oldatát ajánlja az almamoly ellen mindjárt virágzás után. A petroleum emulsiót ajánlja levéltetvek s apró hernyók ellen.

Oly gombák és rovarok ellen, melyek a fán, a vesszőkön telelnek át, tavasszal a fa kihajtása előtt és erősebb oldattal kell permetezni

Olyan ellenségek ellen, melyek a virágot és a fiatal gyümölcsöt támadják meg, a legcélszerűbb virágnylás előtt és szíromhullás után permetezni.

Első sorban is a bordoi oldatot ajánlja. 100 liter vízre 3 kg. rézgálicz és 2 kg. égetett mész veendő.

Angyal D. folytatja cikkét *A körte gulafa nevelése és metszéséről.*

A »Kérdések és feleletek« rovatában azt olvassuk, hogy száraz, meredek hegyoldalra ültessünk: cseresznyét, nyári barackot, őszi barackot és hegytetőn diófát, cseresznyét s ha diszlik — gesztenyefát.

R.

Könyvismertetés. Állatorvosi belgyógyászat, írta Dr. Hutyra Ferencz állatorvosi akadémiai ny. r. tanár és igazgató.

A magyar állatorvosi szakirodalomban még sok a hézag, melyet gyorsan és áldozatok árán is pótolni kell, ha azt akarjuk, hogy törekvő szakembereink a kor színvonalán álljanak. Mint más téren, úgy itt is a hosszas mulasztások visszahatása csak most érezhető feltünőbb módon, mikor a közviszonyok égetően követelik, hogy alapos ismeretekkel és a szakirodalom terén kellő tájékozottsággal bíró egyének álljanak úgy a gazdáknak, mint a köz-igazgatásnak rendelkezésére.

Az állatorvostanban a belgyógyászat, főleg pedig a járványtan mérhetlen fontossággal bír s mégis mind maig nélkülöznie kellett ezeknek tudományos alapon való részletes feldolgozását.

Szerző, mint ezen tárgyak előadója, mindjárt tanárságának kezdetén felismerte az itt mutatkozó nagy hiányt s már 1894-ben kiadta nagy művének első kötetét, melyben 563 lapon a fertőző betegségeket ismertette meg olyan alapon és olyan modorban, a miként azt a kor és a tudományok mai állása követelte. Ezzel ugyyszólván kopogtatás nélkül belépett a magyar állatorvosi szakoktatás a nyugati államok sorába. A mű második kötete 1896-ban jelent meg s ebben az első kötet színvonalán tárgyalja szerző az egyes szervek betegségeit; kimerítően, mélyreható részletességgel.

s ez az oka, hogy az 520 lapra terjedő műben csak az idegrendszer, légző szervek és a vérkeringési szervek betegségei voltak felvehetőek. A harmadik és befejező kötete a nagy és felettébb becses műnek most jelent meg, szintén olyan terjedelemben, mint a második. Ebben találjuk az emésztő és húgyszervek összes betegségeinek kimerítő ismertetését és az annyira fontos bőrbetegségeket s azok kezelésének módjait.

Ennek a nagy és nálunk igazán korszakot alkotó műnek, mely az orvosi tudományok egyik legtekintélyesebb részét öleli fel, érdem szerinti méltatására mi nem vagyunk hivatva, de látjuk és érezzük, hogy *szerző* nem csak a magyar állatorvosi szakoktatásnak, nem csak a magyar állatorvosi karnak, hanem a magyar *gazdaosztálynak* is nagy és becses szolgálatokat tett tudományos munkásságával. És mikor ezt hálásan elismerjük, a művet olvasóink figyelmébe melegen ajánljuk.

J.—

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— A fogarasi ménés részére most egy éve összevásárolt erdélyi félvér kancza állomány szemtanu szakértők állítása szerint igen gyenge conditióban van. A kanczák soványak, rosz szőrben vannak, a csikók satnyák. Vajjon e rosz állapotukat a klíma okozza-e?

A ménés intézősége szerint a lipiczaiakkal egyenlő tartásban részesülnek. Tehát csakis a legelőben és klímában kereshető az ok. De ez okot okvetlen meg kell találni és hatásait orvosolni. Érdeke az első sorban az államnak, kinek oly sok pénze fekszik az anyagban, érdeke ez az erdélyi lótenyésztőknek, kik e létesülő ménestől várják egyrésztől anyagjuk együttes kipróbáltatását és egy speciális erdélyi lófaj reconstrukcióját, de érdeke ez különösen a fogarasi intézőségnek, mert ha nevelésünk legjobb méneseiből összegyűjtött anyag kezei közt elpusztulna, ez eredményből aligha az anyag rosszaságára következtetnének.

A beszerzett lovak rosz kondícióján kívül a teljességgel meg nem felelő Torreador mén is veszélyezteti a ménés jövőjét, mely körülményről kívánatos volna, ha többen meggyőződnének.

Ugy az államnak, a tenyésztőknek, mint a ménes fogarasi intézőségének szolgálatot vélünk tenni, midőn ez új ménes rossz conditójára hívjuk fel figyelmüket.

— **Miskolczi I. országos sörárpavásár.** Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, ugyis mint a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetségének Központja, a Borsodmegyei Gazdasági Egyesület, a Miskolczi Kereskedelmi és Iparkamara és a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete 1898. augusztus 25-én Miskolczon a vármegyeháza nagytermében *országos sörárpavásárt* rendez. A vásár d. e. 9 órától d. u. 1 óráig tart. A vásáron a közvetlen vétel és eladás szabad. Bizományban a »Magyar Mezőgazdák Szövetkezete« is közvetíti az eladásokat. Minden eladást a rendező-bizottság ellenőriz. Az eladások a vásárhelyiségben kiállított minták és bejelentési ivec alapján történnek. A vásáron részt venni óhajtó eladó, árpájából a »Borsodmegyei gazdasági egyesület« titkári hivatalának faj és minőségként 5 kg. mintát, s a mennyiben az árpa eladásával a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetét óhajtja megbizni egyidejűleg ugyanazon mintából 4 kgot a »Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének« (Budapest, Alkotmány-útca 31.) is beküldeni tartozik. A minták legkésőbb augusztus hó 20-ig beküldendők. A vásár üzlet-szabályzatát és a bejelentési ivet levélbeli megkeresésre a Borsodmegyei gazd. egyesület titkári hivatala megküldi. A vásáron megjelenni szándékozó vevők és közvetítők részére díjmentes belépési igazolványok a borsodmegyei gazd. egyesület és a miskolczi keresk. és iparkamara titkári hivatalaiban kaphatók.

— „Magyar kölcsönös állatbiztosító társaság mint szövetkezett“ czég alatt Budapesten (Royál-szálló) f. évi július hó 23-án szövetkezet alakult. A szövetkezet az állatállományban történhető oly károk ellen biztosít, melyek az állatok életének megszűnése következtében állanak be. A szövetkezet tagsága kétféle lehet, u. m. tag, aki 100 koronás részjegyet vásárol, továbbá tagjai az olyanok, kik állataikat a szövetkezetnél biztosítják. Az utóbbiakat, vagyis a biztosító feleket korlátlan felelősség terheli, ellenben a részjegytulajdonosok a szövetkezet kötelezettségeiért csakis a befizetett részjegyeik értékével felelősök. A szövetkezetbe lépő a nyilatkozata aláírásakor, illetőleg a biztosítási ajánlata aláírásakor, az ajánlathoz feljegyzett állat után a biztosítási érték 1 százalékát,

mint telepítési díjat azonnal köteles lefizetni. A szövetkezet egyelőre ló és szarvasmarhák biztosítására alakult. A biztosítandó állatok koruk szerint 3 osztályba soroztatnak, mely osztályok mindegyike önálló biztosító részt képez és kártérítéseit maga viseli. Minden biztosító köteles az egy osztályba tartozó összes állatállományát biztosítani. A biztosítandó állatok felvétele és becslése rendszerint évenként kétszer történik. A szövetkezet a becslési értéknek csak 80%-át biztosítja. Az állatok becsléseért a fél felvételnél darabonként 30 fillért, utólagos felvételnél 50 fillért tartozik fizetni. A biztosítás időtartama félév, mely időszak leteltével, ha tovább is fenn akarja tartani a biztosítást, a kötvény lejárta előtt 30 nappal az új felvételt és becslést az ügynöknél bejelenti. Biztosító köteles a biztosított beteg állatját állatorvossal gyógykezeltetni és a betegülési esetet az ügynöknél 2—3 nap alatt bejelenteni. A biztosítási díj (közönséges biztosításnál) lovaknál stb. osztály szerint az értéknek 2—3 százaléka; szarvasmarháknál az értéknek 1—1¹/₂ százaléka. Járvány elleni biztosítás esetében a fenti díjakon kívül 1—4% díj fizetendő az érték után. Herélési biztosítás esetében 4—6% fizetendő. A szövetkezet ügyeit a közgyűlés és igazgatóság utján intézi; vannak azonban kerületi 3 tagu választmányok, melyek a kerületek kezelőit és ügynökeit az igazgatóság utasítása szerint ellenőrzik, az ügynökök által beszedett pénzt kezelik stb.

— **A komló értékesítése.** A földművelésügyi miniszteriumban július 30-án a komlóértékesítés kérdésének megbeszélése tárgyában Nemeskéri Kiss Pál államtitkár elnöklésével értekezletet tartottak. Rodiczky dr. ismertette a komlótermelés fejlődését és jelenlegi állását, melynek kapcsán arra utalt, hogy e termelési ág, különösen Erdélyben, de az ország más részeiben is, már ezidő szerint is jelentőséggel bír s annak továbbfejlesztését főleg az értékesítés nehézsége akadályozza. A belföldön termelt jó minőségű komlót külföldön értékesítik, míg a belföldi sörfőzők komlószükségletüket az összes komlótermést ötszörte meghaladó mennyiségben külföldről szerzik be. Végül a komlótermelők és a fogyasztó sörgyárosok közvetlen összeköttetésbe hozatalát jelezte kívánatosnak, mely célra Budapesten aukció tartását ajánlotta. Az aukciók tartása mellett szólalt föl Elek Pál is, a ki azokhoz kedvezmények kieszközlését tartja kívánatosnak. Az erdélyi termelők a budapesti aukció

helyett a termelés helyén ajánlották az aukciók tartását. Széchenyi Imre gróf az aukció intézményét a komló értékesítésénél nem tartja alkalmasnak, hanem inkább valamely azzal megbízandó közvetítő útján központosított bizományi árusítást. Nemeskéri Kiss Pál államtitkár köszönetét fejezvé ki a jelenlévő értekezleti tagoknak a szives fáradozásért és az érdekes fölszólalásokért, az értekezletet berekesztette.

MINISZTERI INTÉZKEDÉSEK.

Aláírási felhívás. A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII törvénycikk 48. §-a az e törvény alapján keletkezett vagy átalakult gazdasági és ipari hitelszövetkezetek ügyének előmozdítására és hitelgényei kielégítésére Budapesten országos központi hitelszövetkezet felállítását rendeli el.

Hogy az a nagy közgazdasági cél és társadalmi feladat, a mely a szövetkezeti ügy országos szervezésében áll, a törvényhozás szándéka szerint mielőbb a gyakorlati megvalósulás útjára tereltessek, a törvény mielőbb végrehajtandó és az országos központi hitelszövetkezet késedelem nélkül megalakítandó.

A megalakítandó központi intézet sikeres működését tetemesen előmozdítja az, ha ez az intézet mindjárt létesülésekor tetemes és országos jellegéhez méltó alaptőke fölött rendelkezik.

Ennek lehetővé tétele végett egyrészt a törvényadta felhatalmazással annak egész terjedelmében élni és a magyar királyi államkincstár nevében egy-millió korona alapítványi üzletrészt jegyezni szándékozom, másrészt módját kívánom adni annak, hogy az országnak a törvényhozás szándékát méltányló közönsége az alakítandó országos intézet létesítésénél a maga részét kivegye.

Az 1898. évi törvénycikk 66. §-a szerint alakítandó országos központi szövetkezet alapítványi üzletrészeire a nyilvános aláírást ezennel megnyitom.

Egy alapítványi üzletrész a törvényben megállapított legkisebb összege: 1.000, szóval ezer koronára szól.

Az 1898. évi XXIII. törvénycikknek az alapító tagok jogviszonyaira vonatkozó rendelkezéseiből tájékozásul a következőket említem:

1. Az alapító tagok a központi hitelszövetkezet kötelezettségeiért csak alapítványi üzletrészek erejéig felelősek; másrészt a központi hitelszövetkezet vagyonaiban és jövedelmeiben csak annyiban részesülnek, hogy üzletrészeik alapszabályszerű visszafizetését s a nyereségből legfeljebb négy (4) százalék évi osztalék kiszolgáltatását követelhetik.

Szavazati jogukat és gyakorlásának módját az alapszabályok fogják meghatározni.

Az általuk jegyzett alapítványi üzletrészek visszafizetésével tagságuk megszűnik.

2. A központi hitelszövetkezet tiszta nyereségéből első sorban tiz (10) százalék a tartalékalapra, további (10) százalék a kötvények külön biztosítéki alapjára, a fennmaradó összeg az alapítványi üzletrészek osztalékára és ennek fedezése után a szövetkezeti üzletrészek osztalékára fordítandó. A maradék a tartalékalap és külön biztosítéki alap között a közgyűlés által megállapítandó arányban osztandó meg.

3. A központi hitelszövetkezet igazgatóságának tizenkét tagja közül az alapító tagok, a m. kir. államkincstár ide nem értve, négy tagot választanak az alapszabályokban meghatározott időre.

Jegyzéseket elfogadnak: Budapesten a magyar kir. központi állampénztár, a budapesti m. kir. állampénztár (IX. Fővámház). Zágrábban a m. kir. állampénztár, végül egyebütt, a magyar korona országai egész területén, a királyi adóhivatalok.

A jegyzés alkalmával minden alapítványi üzletrész 20⁰/₀-a, azaz kétszáz (200) korona készpénzben a jegyzést elfogadó állampénztár vagy hivatal által kiállítandó elismervény ellenében befizetendő.

Az alapítványi üzletrészek többi részének mikor és mily részletekben leendő befizetését az alakuló közgyűlés fogja meghatározni.

A most megnyitott aláírás a folyó év október havának 15-ével le fog záratni s az alakuló közgyűlés lehetőleg még a folyó év októberében megtartatni. Az alapítókat az alakuló közgyűlésre hirdetmény utján fogom meghívni.

Budapest, 1898. évi augusztus hó 1.

Lukács László s. k.
m. kir. pénzügyminister.

Pályázati hirdetés. 36704. VI./2. szám. A szőlősgazdák bortermésének okszerű kezelésére és előnyös értékesítésére alkalmas pinczeegyletek, illetőleg szövetkezetek létesítésének előmozdítása végett ezennel pályázatot nyitok egy olyan rövid népies munka megírására, a mely könnyen érthető módon ismerteti azokat az előnyöket, melyeket e szövetkezetek a termelőknek nyújthatnak, továbbá ismerteti azokat a különféle módozatokat, melyek szerint ilyen szövetkezetek alakíthatók, felsorolja azokat a feladatokat, melyekre a szövetkezet működését kiterjesztheti s általában utbaigazítást nyújt e szövetkezetek megalakításánál követendő eljárásra s azok legcélszerűbb szervezetére és működésére nézve.

E munka rendeltetése az, hogy a bortermelőket az okszerű borkezelés és előnyös értékesítés tekintetében — a pincze-szövetkezetek hasznos voltáról meggyőzze s őket — saját érdekükben — ilyen szövetkezetek alakítására ösztönözze.

Maga a munka egy nyomtatott ívig terjedhet; ezenkívül azonban ahhoz részletesen kidolgozott s különböző viszonyokhoz alkalmazható alapszabály-minták csatolandók.

A pályaművek idegen kézzel írva s lezárt jelű levéllel el látva *f. évi október hó 31-ig* a földmivelésügyi ministerium iktató hivatalában nyújtandók be, vagy pedig postán küldendők be.

A két legjobb pályamunkára két pályadíj tüzetik ki.

Az első pályadíj 300 frt, a második pedig 150 frt. E pályadíjak azonban csak olyan munka szerzőjének fognak kiadatni, a mely a fent jelzet czélnak teljesen megfelel.

A pályadíjjal jutalmazott pályamunkák a földmivelésügyi ministerium tulajdonát képezendik.

Egyéb részletes felvilágosítások a földmivelésügyi ministerium borászati (VI./2.) osztályában kaphatók.

Kelt Budapesten, 1898. évi július hó 30-án.

Földmivelesügyi m. kir. minister.

41325. sz. IV./1.—1898. A magángazdaságokban köztudomásulag igen elterjedt mérvben külföldi gyártmányu, főleg Sack-és egyéb-féle ekék használtak, minek oka valószínűleg abban rejlik, hogy az érdekelt gazdaközönségnek nincs tudomása arról, miszerint a legjobb szerkezetű ekék és ekerészek a magyar korona

országainak területén, teljesen megfelelő kivitelben és minőségben szintén előállíthatnak.

Tekintettel azon nehézségekre, melyekkel az úttörő hazai iparnak a megerősödött külföldi iparral folytatott versenyben e téren is küzdenie kell, kívánatos volna, hogy a gazdaközönség e részben felmerülő szükségleteit a hazai gyárosoktól szerezze be.

Felkérem ennél fogva az egyesületet, hogy a gazdaközönség figyelmét a hazai ipar illetően támogatása céljából, hatáskörében felhívni sziveskedjék.

Tájékoztatás véget értesitem az egyesületet, hogy a budapesti gépgyárosok klubjának közlése szerint úgy a Sack-féle szerkezetű, valamint azokkal egyértékű egyéb ekeket a következő hazai mezőgazdasági gépgyárak gyártanak:

I. magyar gazdasági Gépgyár	Budapesten,
Mayer E. és fiai	Szombathelyen,
Kühne Ede	Mosonyban,
Schwamm Kristóf	Orsován,
Rieger A.	N.-Szebenben,
Pohl E. és fiai	Szombathelyen és
Weiser C.	N.-Kanizsán.

Míg ekekészleteket és szántóvasakat a következő hazai gyárakból lehet megszerezni:

- a szab. osztrák-magyar államvasút társaság resiczai gyártól;
- a gróf Csáky-féle prakfalvi gyártól;
- a kabolya-polyánai állami gyártól és
- a bikási gyártól.

Budapest, 1898. július 10.

A minister helyett:

Kiss
államtitkár.

TUDNIVALÓK.

— Pályázati hirdetés. Az algyógyi m. kir. állami Gróf Kún Kocsárd székely földműves iskola — E. M. K. E. alapítás — igazgatósága 15 ingyenes és 7 mérsékelt fizetéses helyre, melyek f. évi október 1-én töltenek be, ezennel pályázatot hirdet. Pályázat feltételei a következők: 1. Az ingyenes helyekre kizárólag székely eredetű földműves ifjak vétetnek fel. Az ezen helyre befogadott tanulók a teljes ingyenes oktatáson kívül, díjtalanul nyer-

nek ételmezést, lakást butorral és ágyiruhával, fűtést világítást, mosást, betegség esetén orvoslást, az oktatáshoz szükséges tan-
kerti- és gazdasági eszközöket. Kap minden növendék ruházatra
évenként 15 forintot és szorgalmához képest 15 forint munkabérré
is számíthat. 2. A 7 mérsékelt fizetéses helyre pályázhat bármely
magyar honpolgár. Ezek minden hó 1-én ételmezésükre 9 forintot
fizetnek az iskola igazgatóságánál. A fizetéses helyekre befogadot-
tak csupán ételmezésben részesülnek; lakásról, fűtésről, világításról
stb. saját költségükön tartoznak gondoskodni. Egyebekben a ben-
lakó tanulókkal egyenlő kötelezettség alatt állanak. 3. Mind az
ingyenes, mind pedig a bejáró fizetéses helyekre csak oly a föld-
mives osztályhoz tartozó ifjak vétetnek fel, a kik a 17. évet be-
töltötték és mezei munkák végzésére ép, erős, egészséges testal-
kattal bírnak, mit orvosilag tartoznak igazolni. A kik katonaköte-
lezettségüknek eleget tettek vagy a m. kir. honvédséghez soroz-
tattak be, vagy hadmentességet nyertek, a felvételnél előnyben
részesülnek.

Folyamodványok f. évi augusztus 31-ig algyógyra (Hunyad-
vármegye, posta helyben) a földmives iskola igazgatóságához nyuj-
tandók be. Folyamodványok következőleg szerelendők fel: a) Ke-
resztlevél; b) Belső bizonyítvány, hogy az illető írni olvasni tud;
c) Pályázó vagyoni állapotáról szóló hiteles bizonyítvány; vagyontalanság esetén szegénységi bizonyítvány; d) Illetőségi bizonyítvány; e) Orvosi bizonyítvány arról, hogy a pályázó egészséges és mezőgazdasági munkát elbíró testalkatu, trachomában vagy fertőző betegségben nem szenved, védhímlővel sikeresen újraoltatott, vagy hogy a legutóbbi 5 év alatt valóságos hímlőt állott ki, esetleg, hogy a törvény értelmében fel van mentve a beoltás kötelezettsége alól. (A védhímlőre vonatkozó bizonyítvány hiányában a növendéket belépésekor az intézet orvosa újra beoltja); f) Erkölcsei bizonyítvány s ha az illető 3 korosztályt kiszolgált katona, a katonai igazolvány is; g) Kiskorúság esetén szülei avagy gyámi engedélyről szóló nyilatkozat, hogy az iskolába beléphet; h) Feleséges növendék, ha feleségét, illetve gyermekeit Algyógyra hozza, ki kell mutatnia, hogy mi módon tudja felesége fentartani magát. A felvett tanulók köteleztetnek arra, hogy ruházatukban a székely népviselethez alkalmazkodnak, melyből belépésük alkalmával egy ünneplő és egy hétköznapi ruhával, 2 pár fehérneművel, 2 pár lábbelivel, 2 köténnyel és 2 törülközővel kell bírniok. Az iméntiből hiányzó fehérnemű-, vagy öltözékdarabokat az igazgató a szobába helyezkedés előtt a befogadottal beszereztetni, esetleg későbbi munkakeresményének terhére előlegül bevásárolja. A fölvevő és belépő növendék kötelezi magát, hogy tisztességtudó, szófogadó, szorgalmas lesz, kötelességének mindenkor megfelel, a tantolyamot teljesen

kitölti, mit ha elmulasztana, azaz, ha engedély nélkül előbb távoznék, köteles a reá addig az iskola által fordított költségeket pontosan akár egyszerre, akár az iskola igazgatósága által engedélyezett részletekben visszafizetni. Közhírré tétetik egyszersmind, hogy az erdélyi résznek oly vármegyei, melyek alapítványi helyül 150 frt fizetésre kötelezik magukat, ez alapítványra egy megfelelő koru, olvasni és írni tudó növendéket küldhetnek, a ki szintén a jelzett oktatásban és ellátásban részesül.

Algyógyon, 1898. évi június 26-án.

Gáspár József.
igazgató.

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1898. szeptember 1—30-ig.

(NB. Ha valamely vásár ünnep- vagy vasárnapra esik, akkor a rákövetkező hétköznapon lesz megtartva. A napok a kirakó vásárok napját mutatják, a mely nap előtti 2—3 hétköznapon vannak a marhavásárok.)

1. A.-Porumbák, Hom.-Szent-Márton, Kolozsvár, Maros-Kecze, Szász-Keresztur. 2. Álamor, Szt.-Benedek. 3. Zilah. 4. Alsó-Zsuk, M.-Vásárhely. 5. Algyógy, Bethlen. 7. Gyergyó-Szent-Miklós, Naszód, Szent-Ágota. 8. Galgó. 9. Csík-Szépviz, Drassó, Fogaras, Makfalva, Tasnád, Torda. 10. Baromlaka, Ispánmező, Pánczélcseh, Zám. 11. Székely-Keresztur. 12. Nagy-Ida. 13. Szilágy-Cseh, Vajdoháza. 14. Nagy-Szeben, Zentelke. 15. Kacza, Szilágy-Nagyfalva. 16. Görgény-Szt.-Imre, Hosszufalu, Ugra.	17. Markod, Óralja-Boldogfalva. 18. Lupsa. 10. Brulya, Csernátfalva, Dobra, Egerhát, N-Sármás, Oláh-Lápos. 21. Alsó-Rákos, Bánffy-Hunyad, Bethlen-Szt.-Miklós, Erzsébetváros, Görcsön, Hódos, Lekencze, Pojána. 22. Medgyes. 25. Alsó-Venicze. 26. Abrudbánya, Bereczk, Hidalmás, Magyar-Lápos, Zám. 27. Monor, Nagy-Almás, Szék. 28. Maros-Ludas (júhvásár), Rettég. 29. Alsó-Szopor, Brád, Csík-Szereda, Étéd. 30. Bonyha, Feketehalom, Gy.-Fehérvár, Maros-Oroszfalu, Szilágy-Somlyó.

Kiadó-tulajdonos: az „ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET.”

Három háromszéki község szabályrendeletei a XVIII. századból.

Az alább közlendő három szabályrendelet élénk világot vet az akkori viszonyokra. Sok érdekes van bennök a marha, fa, köztisztaság tekintetében.

Olvasása legnehezebb a 2-iknak volt. Az első és harmadik könnyebb.

Kivánom, a szives olvasó találjon annyi élvezetet az olvasásban, mint én a lemásolásban találtam.

A) Anno 1727. Die I. Mensis 9-bris. Szotyor Falvának írott Törvénye így következik.

1-mo. Ha az Biró hagjomant és törvéynapot akar hagjni, minthogy hetfőn vagjon törvény napunk az előtt való vasárnap az Templom előtt megállítván az Falut, ugj kel hagjni hagjománt, elé nem csak magától, hanem az Falu akarattyából főképpen az Hütösük megédgjezésiből.

2-do. Ha valaki Falu szeribe szolgáló ember ez Hagjomanira nem menne, hanem az Biro Záloglója honn éri megbüntetik denar 20, ha jó okokkal magát nem mentheti.

3-tio. Ha valaki magát az Falu között illetlenül viseli, vagy dohányozna, denár 20 büntettetik.

4-to. Ha valakit ki-vádolnak az Birók, tartozik megzálogulattatni sub pena fr. 1 az megzáloglott ember penig hütivel meg szabadul de úgy, hogy ha hütös nem vádolta, ha penig meg akar perleni az záloglott ember az vádlóval tartozik az Biró ki mondani az vádlót, de az melyik fél elveszti, büntettetik p. 1.

5-to. Az birságot el nem engedhetjük, ha edgj ellenkező lezen.

6-to. Az ki az Falu gjlésen az asztalt üti, denar 20 penaztatik.

7-o. Ha valaki az birót, Hütösököt vagy Záloglokat. mikor falu dolgában járnak illetlen szóval illetné, f. 1. penaztatik.

8-vo. Ha valakihez Zaloglo megjen és Zalogot nem adna az Biro Zaloglojanak, az Zalog nem adasért frt. 1 büntettetik az vetsegiert is külön meg is az egész Falu tartozik el menni es meg zalagolni azt az embert, arról is frt 1 büntettetik.

9-mo. Az Biró minden Esztendőben őszszel és Tavaszszal tartozik minden embert az kesz Gabona lopasert megeskütni,

új marhajával tilalmasban járásért szolga legényeket is, es az ki lopasban incurral, frt 1 büntetetik, az marha járásért, ha fejes az Gabona, az hol jár, den. 80, ha szántszándék, ha szaladás den. 40. ha fű vagy fű buza szántszándékkal den. 40. ha szaladas den 20, ha az szolga vét, az Gazdát zalagolják erte.

10-mo. Szent-György naptól fogva Sz.-Mihály napig az tonorok kapun belül az járó marhán kívül semmi marha(t) nem szabad legeltetni az mig az czorda be jó ha valaki azt legeltetne den. 40 büntetetik, ha nem beteg vagj santa hanem ha valahova akar menni vagj valahonnát haza jött, az malaczos Disznyó míg az malaczok az czordába nem mehetnek, addig szabad.

11-mo. Az középső Határban Esztenat erigálni senkinek sem szabad, az más két határban szabad, de ott is egj láb földnél közeleb nem szabad bocsattatni sub pena fr. 1 12. Ket marhanal többet Tilalmasban egy széltiben nem szabad elvinni sub pena denar 40. Ha kötélen vagjon fogja az kötelit, ha nem fogja, denar 40 penaztatik. Senki párlagját senkinek sem szabad etetni, hanem ha aratnak vagj edgjebet ott kezel dolgoznak sub pena denar 40.

13. Ha valaki csengetne és ez Falut nyomra hína, hogj kára vagjon, valaki el nem menne, az ki az tanorok kapun belül lakik, frt 1 büntetetik, ha penig ok nélkül csenget, vagj csengettet, az is frt 1.

14. Mikor az Bozzára marhát visznek, minden ember tartozik oda adni meddű teheneit, tulkait és oda való lovait, sub pena denar 40. Kosár vágni is tuoties quoties kevantatik, tartozik elmenni, ha edgj marhajával ott több vagjon sub pena den. 40.

15. Ha valaki az Birótól hajjomannyal meghagjott falu szolgatlyára nem menne, den. 40 büntetetik, de új kel érteni, hogj az birsággal attól az szertől meg nem menekedett, hanem ha ismet kevantatik, el kel menni. Secus totises quoties megbüntetetik denar 40.

16. Az Hidon való résért, melynek mértéke ez, ha az keze bokáia be megjen rés; den. 20 büntetetik, es ha valaki töltésben gat agat nem vinne az meghagjott napon den 40 büntetetik. Ha valaki az gát agat hordaná buntana fr. 1. büntetetik.

17. Az tanorok, kert, kapu, ha rés, den. 10, ha csak annyi rés vagjon is, hogj az kert látó az süvegit által hajthattya rajta.

18. Ha valaki valakinek szántó földit elszántja és a Hütösöket ki hijak, kérjenek az hütösök elsőben is mindeniktől kezeit és az mellyik az perben incural denar 40 büntetetik, ha az határkövet kihanya, valahány kő, annyi frt birságban incurral,

az követ az hütösök tegjek helyyre és ha az szanto földnek végit külyeb szántana határánál és bevetne, den. 40, ha az gabonát el nyomodtattja den. 40 büntetessék.

19. Az mák és borsó szedő emberek den. 50 büntettetnek.

20. Az ki az marháját az tanorok kerten által szöktetné, vagj kihánná frt 1 büntettetnek.

21. Az ki gabona mellett elaluszik, történetből den. 40. ha fejes, ha penig fiu den. 20.

22. Az Határ szabadítás penig legkiváltképpen az Birón es Hütösökön ájon az Faluval meg edgjezven.

23. Az Anyaszopó borju mikor csorda nincs, den. 1. hon tartott malaczos disznyó denar 3, mikor az tilalmasba szalad.

24. Az melly helyet az falu járó marhásának megszabaditt ott logó vagy hízó marhát nem szabad legeltetni sub pen den. 40.

25. Nem szabad az Tanorok kapun külyel csak edgj lepesneg is marhaját járom vagy kötél nélkül hajtani, hanem ha sokadalomba sub pena denar 40.

26. Ha valalakit csak 10 pénzig meg büntetnek is es el nem végezné, frt 1. büntetik és ha az Nemes Széken akar perleni érte, addig ne perelhessen, míg az birságot nem deponálja.

27. Ha csengetésor valakinek vagy vendége, vagy elkerülhetetlen dolga vagjon es a csengetést halya, mindgjárt tartozik megizenni sub pena 20.

28. Ha valaki, mikor felszólittyá az Biró, elfoghat az kire akar, es elbocsátattik, csakhogy más falu gyülésin, ha más nap gjül öszve az falu is, akkor tartozik megfelelni.

29. Az zálogra az záloglók viseljenek gondot, míg beadják az hova illik.

30. Az jobbágy embert, ha az falu hajjomannya előszszőr éri. mint az Ura dolga, tartozik előmenni sub pena den 20.

31. Ha pénzüll végzi el valaki birságát és az Biró meghagjja, hogy megadgja, tizenötöd napok alatt tartozik megadni sub pena den. 20.

32. Vidék marhát senkinek hir nélkül nem szabad tartani az faluban, sub pena fr. 1.

33. Az Bika hozás szerre jár, minden esztendőben három emberen és Virágvasárnapra elő kell állítani sub pena flo 1. es az mely embereket bika látni választnak és megnézik, ha azoknak nem teczik, hozzanak mást sub pena flo 1. Az árát tehén után vetik fel az emberekre.

34. Az mely ember Biró bottya alatt vagjon és falu küzi nem szolgál, minden esztendőben tiz polturával tartozik az falunak.

B) *Kálnok Falvának Törvényi és Végzési így következnek.*
XVIII. sz. közepe.

1. Valaki az mezőre kihajtja az marháját, olyan pásztort állítson melléje, hogy ha tilalmasba megyen, s jó okkal nem mentheti magát, egy forintra büntetődgyék az Falu törvényit pedig tizenötöd napra úgy tanollja ki, mind erdön s mind mezőn, hogy ha kárt vall, magának tulajdonítsa.

2. Valaki szánszándékkal Gabanába hajtya marháját, büntetődgyék ad fl. 3. az kárt genig fizesse megh.

3. Az, ki Falu tilalmassában szánszándékkal kárt tétet, azt minden kedvezés nélkül. valahányszor cselekedte a gonosz-ságot, mindannyiszor büntessék, az olyan embernek peniglen semmi szolgálattyáért, sem kész pénzzel megfizetéséért forintnál kevesebbre ne engedgyék.

4. Az szaladásnak büntetése két pénz és az kárt fizesse megh.

5. Az, ki az vetésen keresztül mégyen, vagy az utat kiszántya büntetése 20 pénz.

6. Az, ki marháját az mezőre kiköti, és az kötélről elszalad, ha mindjárt megh kötik semmire ne büntessék, ha penig fél óráig vagy óráig megh nem kötik, eskügyék megh, hogy jó kötélről szakadott el s hat pénzre büntetődgyék, ha penig megh nem esküszik, 40 pénzre s a kárt, a kit az marhája tött, fizesse megh.

7. Ha valakinek kertét megh etetnék s világosan nem tudhattya az ember, hogy ki éteté megh az kertét, az káros ember vádolja ki azt, az kire gyanakodik s az Falu tartozzék kikeresni maga között.

8. Kertban való járásért, az mely megh tiltatik, az kit ki adnak az Falu büntesse meg tizenkét pénzre.

9. Falu mérés kertin való résnek kert látáskor előszször kilencz pénz az büntetése, azon kert másodszor ha résül talál-tatik 40 pénz, harmadszor, ha ugyan vakmerőképpen meghis fel nem tenne az rést 1 frtra az kinek penig ugy talál-tatik kerti, hogy új kertet akarna tenni s elég karót s vesszöt hozott, s már elkezdte a kertet csinálni, ha még fel nem tette is, de ha az nap felteszi a kertet, semmire ne büntetődgyék.

10. Az ki az határ kertet kihánnya, s bizonyosan meg-tudgyák, hogy kitsoda, büntessék egy forintra.

11. Az ki szánszándékkal az tilalmas Erdönkbe menne, tudni illik Kálnok oldalára, Damanik oldalára, Harang Cserépbe és Cserjék avassa szélibe, minden szekér fáért 3—3 forintra büntessék. A több tilalmas Erdőért peniglen, valahányszor cseleked, annyiszor egy-egy forintra büntetődgyék.

12. Az ki az Falu Erdejében Makkot szedne, vagy Juhát s

egyéd Marháját az makkon jártatná, az Falu Sertésnyája kívül büntetődgyék ad fl. 3.

13. Az Falu Erdejében levő Makra az ki az kiadgya sertését, mikor szerbe örzik a nyáját, tartozzék minden ember szeriben pasztort állítani, mert ha nem, s elvész a sertésse, nem adgya megh az Falu az árrat s aki szeriben pásztort nem állít, büntessék ad den. 24. s mégis pásztort állítson.

14. Csorda kihajtás után Disznót senki senkinek boszszújára honn ne tarthasson, s ha engedetlen, valahányszor vádoltatik, büntetése den. 20.

15. Ha egy Esztenára való juh az Faluból kitelik, az Bacsok alkugyanak megh edgjütt, ne hogy egymásra való nézve Bacsok legyenek es sok juhot gyűjtsenek az határra, ne legyen sem szomszéd, sem más Faluból hozni. Ha peniglen hoznak, minden harmad nap egy-egy forintra büntessék, mindaddig, mégh haza adgyák az Juhokat.

16. Hagyma, káposzta, Gyümölcs és akarmi névvel nevezendő kerti Veteményeknek, Gyümölsöknek lopásában a ki talál-tatik, valaki az fenn nevezett károknak tilalmában valakit lát, tartozzék ki vádolni az Birónak tizenkét esztendőön felyül egy forintra büntetődgyék s a kárt adgya megh, alább való idejűt az Apja, vagy Anyja, Gazdája vigye az Falu eleiben s annak rendi szerint büntessék megh vesszővel, ha az Apja vagy a Gazdája nem cselekedné, az Falu az Apját vagy Annyát vagy Gazdáját büntesse egy-egy frtra, valahányszor vádoltatik. Borsó, Mák és akarmi mezei veteményeknek hordásáért is hasonlóképpen büntetődgyenek s a kárt fizessék megh.

17. Az ki más ember földit elszántya, az kinek elszántották földit, hivassa ki az hütösöket és aszt is, a ki elszántotta az földet, ha nem cedalna, addig, a mígh cedal, minden harmad-nap egy-egy forintra büntessék, mégh is tartozzék kimenni az Hütösökkel s az Hütösök elmenvén, járják ki az földet s a ki elszántotta, birsága legyen den. 40, a föld ugyanaz Dominium-jában állíttassék.

18. Az ki az határkövet akar barázdából, akar föld végiről kimozditana, comperta rei veritate büntetődgyék ad fl. 1 s méghis helyébe állíttassék a kő.

19. Ha az Falu Erdejében vagy határán kár leszen, s kü-lömben megh nem tudhattják, ki tötte a kárt, az kire az Falu gyanakodik, azt zálogoltassa megh és ha hüttel nem mén magát menteni, büntessék megh az Falu törvénye szerint.

20. Az Birságot az Falu, ha kész pénzüil akarja felvenni, vagy bebüntetni vagy Falu szükségére, haszonra fordítani, állyon az Falu szabadságában.

21. Bika tartással minden ember tartozzék, szeriben, a kinek Tehene vagyon, a kinek pedig nincsen, addigh, mígh nem veszen, ne tartson, ha szerhe vagyon is, minek utánna veszen tizenötödháztól vissza vethessék az szeresek. A mely jószágról penigh el tartották a Bikát, in serie és az jószágból deficiálták, ha annak utánna Idegen száll az Jóságba, tartozzék el tartani az Bikát, ha pedig vér száll az Jóságba, ne tartozzék.

22. Az Falu Bika látói az mely Bikát jónak ítélnék lenni, az szolgállyon, ha kedvezvén, igazat nem látnak, büntetődgyenek ad fl. 1.

23. Az ki penig Bika tartás előtt eladná tehenét, eskügyék megh azon, hogy nem szer előtt adta el, ha penig nem esküszik, tartson Bikát.

24. Az ki az Falu közönséges gyülekezetében nagy indullattal, haraggal beszéllene, és csendesen nem viselné magát, törvényre nem halgatna, kiáltozna, s mást difamalna, büntetődgyék 20 pénzre.

25. Sert az ki korcsmára akar adni, ser látás után adhatta, az Pecsényét is hasonlóképpen, aki külömben cselekedik, büntetődgyék ad den. 12. Az kinél pénzen adó ital találtatik, az Falu közessinek tartozzék adni, ha engedetlen, büntetődgyék den. 12.

26. Felsőleges Császárunk és Hazánk szolgálattyára szeres levén valaki, ha engedetlenkednék, akár éjjel, akár nappal legyen az szófogatatlanságh, mingyárt megbüntethessék este egy forintra, mégis az szer rajta maradjon s ugy mondgyak elebb az szért. Ezen az ponton kívül etczaka ne büntethessen az Biró.

27. Rend kívül valaki etczaka a Faluban reszegh lévén, rikoltoz, kiáltoz és lövöldöz, büntetődgyék ad den. 40.

28. *Utra az ház szemetét senki ki ne vigye, vagy az Patakba akarmi marhának belit ne mossa, vagy luszót, hammat patakba ne rázzon, ganét Patak martra ne hánnyon, akarmi gázt is egy öhnyi tágasságot nem hagyván az Paktától. Ha valaki engedetlenkedik, büntetése den. 9.*

29. A Tanorok kaput az ki nyitva hadgya, büntetése den. 6.

30. Az csengetésre való nem menésnek büntetése, ha fél órára, elé nem megyen valaki, den. 6. Ha penig Falu törvényével hívják az embert, s nem cedál, jó mentsége nem levén, büntetése 12 pénz. Hagyományra való csengetésnek, ugymint hid csinálásra, sár töltésre, nyomra való menésre, kasár csinálásra az ki nem megyen, büntetése den. 18.

31. Valaki penig a Falu kezessitől az zálogot elvenné, az olyan ember büntetődgyék egy forintra.

32. Valaki harapot gyújtana, s megh tudódik, az erdő tilalma szerént büntetődgyék, ha penig szabad erdőben, egy forintra.

33. Mivel régi törvényünk az is, hogy valakinek az Falu-ból el lopják az marháját, hitesse el az jámbor faluval, az Articulu szerint, hogy gonoszul vezett el s tartozzék az Falu megadni az árrát.

34. Senki hejában valóra ne csenghessen, hanem ha tolvaj kiáltás vagy egés vagyon, ha penig tolvajt kiált ok nélkül, egy forintra büntetődgyék.

35. Ha valakinek öklelős marhája vagyon, s hir leszen be-lőle, tartozzék kifogni az nyájból, másképpen, ha mi kárt teszen, tartozzék megh fizetni, ha penigh ki nem fogja az csordából, minden harmadnap egy-egy frtra büntetődgyék.

36. Mivel némelyeknek kártevő kutyájok vagyon, ugyanynira, hogy juhok, disznót, borjut meghölnek, s megh is eszik, az az ember tartozzék azt a kutyát elveszteni s az kárt fizessé megh, ha penig nem cselekedne, minden harmadnap egy-egy forintra büntetődgyék, valamig vagy el fugná, vagy elvesztené.

37. A megzálogoltatott ember, ha ki akarja zálogját venni, törvényre tartozzék az Falu kiadni az falu eleibe, ha penig nem tartozik, az után vihesse oda, a hova illik.

C) *Kis-Borosnyó Anno 1727. die octava Novembris Falu irt Törvényy mely rendszerint így következik.*

1. Az Biróság polgárság úgy járjon, hogy valakit rendszerint talál, senki magáról semmi szín alatt el ne vethesse.

2. Minden héten hetfün törvény legyen, azon küllyel háromszor egy héten Falu közönséges dolgainak igazgatására hetfün, szerdán, szombaton csengetés legyen.

3. Ha valakit az biró zálogoltat és polgártól vagy hütös embertől a zálogot elveszi, forint az büntetése.

4. Ha valakit megzálogolnak és valami családiró más csengetésre kívánkozik, egyszer üdő adatik.

5. Törvényre senkinek az zálogja ki nem adatik.

6. Ha hütös ember nem vádollya az zálogoltat embert, forintig törvénye megyen az zálogoltatot embert, ha penig hütös ember vádollya, senkinek törvénye nem megyen.

7. Mikor valakit hütös ember vádol az zálogoltatot embernek bizonsága lészén a maga menségére egy hütös ember forinton vagyon az, hamis vádért.

8. Ha valaki szánszándékkal marháját gabonába hajtattya, avagy pasztoroltyattya, forinton marad minden kegyelem nélkül, toties quoties.

9. Ha valakinek az marháját kétszer vagy háromszor gabonában talályák, ki meg mer eskenni, hogy senkire sem akarrattya nem volt, hogy a marhája ott volt, két pénz az büntetése,

ha pedig negyed szerint ott találják, 33 pénzig megbüntessék, még is az mi kárt tett, fizesse meg.

10. Ha valaki hüvelykes gabonát lopna tarisznyával, szerzerrel pusztitana, 33 pénzig megbüntessék, ha kaszával kaszálná az gabonát, forint az büntetése az máskor hasonlóképen.

11. Ha valaki kerti vetemént pusztítana, és más ember gyümölcsös kertét kborlaná, pusztitaná, lopná, forint az büntetése.

12. Az megzálogoltatott embernek ha elegendő zálogja nincsen, magát nem mentheti

13. Valaki más ember fűvét kaszával hordaná, marhájával gazoltatná, 33 pénz az büntetése.

14. Az Ealu szallagján senki szénának ne kaszályon, se szekeren ne horgyon. Valaki az ellen cselekszik forinton vagyón az ki pedig faluval nem adózik, semmiképpen nem zabál.

15. Az Csiga vára avassában ha valaki erdőlné, forint az büntetése, ha fejszével élő fát vág, az hátán horgya, 33 pénz, fejsze nélkül öt pénz, ha száll fát fejszével 10 pénz.

16. Ha valaki valakit Falu közönséges gyűlésében bestelen szavakkal illetve, alkalmatlankodnék, asztalt verne, riaszkodnék, szitkozódnék, toties quoties 33 pénz az büntetése.

17. Mikor törvény vagyón. senki senkivel ne beszélgessen, ne zajogjon, hanem a törvényre hallgasson; valaki ez ellen cselekszik, 33 az büntetése.

18. Valakinek szekér szerre parancsolnak, szófogadatlanokodnék, marháját eldugná, forint az büntetése, még is el kell mennie.

19. Az igavonó marhák helyén sem erdőn, sem mezőn este más sem kéne csinállyon, juhait ne jártassa, valaki ez ellen cselekszik, forint az büntetése.

20. Valamikor a falusi juhok egy esztenára kitelnek, senkinek idegen juhok behozni nem szabad, mert van az pásztorok juhai, azoknak sem szabad többet, legfelebb huszonötöt; valaki ez ellen cselekszik, minden héten háromszor egy-egy forint az büntetése.

21. Idegen, más helyről jött ember az, ki ország adaját nem agya, korcsomát és mézárszéket nem szabad tartani, ha valamely falusi ember szállást adna neki, ki korcsomát tartana, az gazda büntetődgyék forintig. Minden jövevény ember pedig az, ki ide jó, három napon tul az falunak egy forintot tegyen le, ha it akar lakni contribualni akar az faluval.

22. Senki az faluban négy fejős kecskénél többet az ugáiban ne tarcsón, szokot forint az büntetése, magát amoveálja az falu mellett.

23. Az hosszu birodalmat, az régi Atyáinktól maradot szabadságot birják az falusi lakosok, azon kívül valaki se ekével,

se kaszával ne birhassák az ős lakosok is, ha ekével akarják szántani valamely részt, be kertellyék secus az csordával eltapotatik az ki az ellen cselekszik, forint az büntetése.

24. Az ökor legeltető helyeken penig, ugy mint az Pelés-kében, Köszörüsben, oncsot és Szendő oldalában az olvaság tövitől fogván az doborló hunyajáig az terhen juhoknak jární nem szabad annál inkább esztenát csinálni nem szabad, mert valaki ez ellen juhait ott járatná. vagy esztenát csinálna, minden héten háromszor forintig büntetessék meg.

25. Mikor az falu kilencz embert kiválaszt, hogy hütös embereket válasszanak, az kiknek szere négy esztendő alatt nem viselnék semmi szín alatt magoktól el ne vethessék, hanem ha olyanok taláztatnak, az ki még az hütösséget nem viselték.

26. Falu csordájából ha az marhák elszaladnak az tilalmasba vagy bogáróznak, ha egy csorda pásztor meg mer eskünni, hogy elegendő pásztor volt mellette, tehetsége szerént őrzötte, nagy marhától két pénzt, apróul egy pénz az büntetése. ha penig elegendő pásztor nem volt mellette, 33 pénz az büntetése, még is az pásztor az kárt fizesse meg.

27. Az mint az határ pásztorságot az falu szerre bocsátotta, valakit az szer talál, ha alkalmas határpásztorságra, tartozzék maga elviselni, más alkalmas embert tartozik fogadni, jobbágyot semmiképpen nem szabad, különben senkinek meg nem engedtetik.

28. Az határpásztorok, ha valaki marháját falu tilalmas határában talályák, pásztor nélkül, szaladás képen nagy marha két pénz, apró marha egy pénzig büntetessék, ha kárt tett, azt fizesse meg a marhás ember, ha penig kaszáló fűben szánszándékkal hajtotta. 33 pénz az büntetése, az gabonából penig juhait ha szánszándékkal járatja, forint (kihúzva) még is az kárt fizesse meg.

29. Mikor az falu közönséges portioját parancsollyák hogy adnánk, valahova az falu piacon csak ha harminc napra minden ember tartozzék bele vinni, ha nem meg mer eskenni, hogy kereset s nem talált törvényt megyen: ha penig vakmerülküdik 33 pénzig büntessék meg.

30. Az falu határán akár buza tor akár tavasz mikor megh szabadul még az falu csordájának nem szabad senkinek, privatus embernek, igavonó marhájánál egyebet nem szabad oda hajtani; valaki ez ellen cselekedik. 33 pénzig büntessék, toties quoties.

31. Az pojatet és Falu felett fel fogott erdőket valaki erdőlné, pusztitana, szántana, három forintokig az Falu büntesse meg. Ha penig valaki tűzel égetné comperialtatnak tartozzék az bíró vicze tiszt. uramnak kiadni.

32. Az falu határán ország és falu uttyait tartozzék az biró az faluval edgyütt kijárni, úgy az faluban való utakat is, annál inkább, hogy az falu patakja tisztábban folyhasson, valakinek az jószága az patakon által nem kele, senkinek az patakot az kertiben bevinni szabad ne legyen ; valaki pedig ez ellen cselekednék, az falu egy forintig büntesse meg; ha mégis nem obedialna, vice tiszt. uram tiszte szerint procedallyon.

33. Az mi penigh az korcsmáros mészárszéket illeti, idegen és más helyről idejött embereknek, akár ki jobbágya legyen, korcsomát és mészárszéket nem szabad tartani, különben ha nem propoczialiter valamint az porciót adgya, az mészárosok pedig egymásnak tartozzanak hirt adni, egymásra senkinek ne legyen szabad ölni; az korcsomát pedig idegen ember jobb hogy csak fellyebb irt lakos embereknek ha korcsomája vagyon, semmi szín alatt senkinek nem szabad tartani ; valakik pedig ez ellen cselekednének, főrintig büntetődgyenek.

34. A mí pedig az Bika tartást nézi idegen és máshonnan ide jött oláhoknak bikát tartani nem szabad, különben esztendőnként tartozzék szerbaritol minden oláh megadni hatvan pénzt.

35. Az mi pedig az juhok dolgát nézi, az Falu mellett egy láb földinél közelebb járni nem szabad ; valaki ez ellen cselekednék, egy forintig megbüntetődik.

(AC „Székely Nemzeti Múzeum“ levéltárából.)

Domján István.

Gróf Teleki Sándor vásárlásai a küküllővári sokadalomban 1727-ben.

Gombkötő Ádám szolgálóm számomra ezeket vásárolja a mostani küküllővári sokadalomban Gernyészeg, anno 1727. 18. august.

	frt.	dr.
1. Karmasin szín törökországi pászmás selymet a mustra selyemhez alkalmasabbat öt fertály litrat	8	75
Publikán szín törökországi pászmás selymet a mustra selyemhez alkalmasbat öt fertály litrat.	5	10
NB. Ezen selymek az öveimhez, ha pászmás, ujmodi tőrök selymekül nem találtnak is, ostor selyemül is meg kell venni, mert igen kellettő és siető. Sárga sodratlan selymet két német lotot	—	48
2. Zöd Sebeni egyszer ványolt posztót, egy véget	16	—
3. Nagy fekete csákó süveget tizenhármát per flor	3	90
Kisebb fekete csákot hírmát. per denor	—	63
4. Jó aczelos teméndek toroczkaí szántó lapos vasat és minél nagyobbakat jó fülücket, per	1	36

egy jó nagy aczélos toroczkai kasza rudvasat per .	—	68
Toroczkai két nagy és két kisebb fíjszét per flor .	1	36
5. Egy igaz mértékű, minél vékonyabb norimbergai matring aranyfonalat per flor	3	50
6. Tarka, szőr, vékony német matenát Zsuzsi hugomnak, vagy az nem levén, akírmi színűt és oly árut, avagy vékony szőr kanavácztot hét singet	?	
7. Szélesb arany galandot mértékszerént kilencz singet cires lot	2 ¹¹ / ₂	—
keskeny arany galandot mérték szerént tiz singet	4	50
8. Varni való vékony spárgát ötven véget . . . per flor	1	50
9. Egy sing és 3 fertaly Teczin jóféle posztó vásat per flor 1 frt 20, vagy per flor 1 frt 70	2	10
10. Másfél sing kik aranyos materiát mustra szerént valót singit per denár 60—68	—	90
De ha kikes nem találthatik, más szép színűt is venni kell		
11. Paplant vásárit, két embernek valót	7	—
12. Hat polturás gyolcsot nadrágok bérlésére tizenhár m singet	2	34
13. Jóféle sáfrányt (lotját per 80 denár) 4 lotot	3	20
14. Jó száraz nádmézet hat fontot per denár 60	3	60
15. Camphort négy német lotot per denár 24	—	96
16. Jóféle rizkását 10 fontot, libra 15	1	50
17. Malozsa szőlőt 6 fontot per denár 12	—	72
18. Török kávét 1 okát	4	38
19. Faolajat, jó félet négy fontot per denár 27	1	08

Egy summában ezeknek elintézett árok teszen flor 70 den. 58.

Én pedig adtam Gombkötő Ádám uram kezéhez egy summába ezen vásárlásokra kész pénzt 75 frtot.

NB. Ha a pótláson adott 4 frt 42 pénz nem lenne elég, inkább a kávé vásárlás is maradjon el és fele a Nádméznek és fele a vas vásárnak, csak a ruházatainkra valók teljenek ki.

P. H.) Gernyeszeg, 1727. 18 aug. *Teleki Sándor*. Notanda.

1. Szép roka málokról, torkokról tudakozzanak szászvárosokról való jó szücsöktől, felesről, ugy ezeknek árukról egyenként.
2. Mind narancs szín, mind szép veres, mind szép sárga térfi és asszouyi csizmáknak való derék karmasinokról és árukról tudakozzanak.
3. Kötelesektől ujabban száz vég varrani való spárgát, a mustra szerént valót jót és szépet kell tudakozni.

4. *Materiálistáktól* kell árokat megtudni: a terpentinának, Salaknevü gummi forma speciesnek és crudum cinobriumnak, fontjoknok árát.
5. Üres hordokról kell értekezni vásáros szász kádárokkal.
6. Medgyesi lakatossal kell beszélni — ha küküllő várattalál lenni — puskáimról.

(Eredetije a Teleki levéltárban külső szoba, kis láda.)

Közli: *Koncz József.*

A balászfalvi fejedelmi gazdaság 1686-iki őszi kimutatása.

Anno 1686. die 28. Novembris. A balászfalvi kastélyban, és a kút-falvi háznál lévő minfenféle jókról való generalis őszi extractus.

Balászfalván van hat ó búza-asztagban ötezeröttszázhuszonkét kalangya, és tizenkilenc kéve búza. Ismét öt új búza-asztagban van ötezerkétszázötven kalangya és tizenkilenc kéve. Kútfalván van egy búza-asztagban ötszáznegyven kalangya búza. Balászfalván alakor van egy asztagban százötven kalangya. Árpa is van egy asztagban kétszáz kalangya. Zab is van egy asztagban ötszázhetvenegy kalangya és tizenhat kéve. Köles is van háromszázhatvanhét kalangya, és huszonhárom kéve. Tilolatlan kender is van kétszázhuszonhat kalangya és tizennyolc kéve. Balászfalván van búza a gabonás házban kétszáznegyven köből. Kútfalván is van búza kétszázharmincöt köből. Balászfalván tizennégy veremben van ezeröttszázkilencven köből, és három véka. Kútfalván az veremben van ezerháromszázhuszonnyolc köből búza. Első és második fejer liszt van husz köből asztali és köz liszt van hetven köből. Árpa van negyven köből. Köles van kétszáz köből. Zab van négyszáz köből. Kútfalván is van zab százhusz köből. Balászfalván van borsó négy köből. Len mag van huszannyolc köből. Kender mag van harminczhárom köből. Árpakása van egy köből. Köleskása van egy köből. Szalonna van egy. Orja van öt. Háj van száztizenegy, háromszáz 60 font benne. Oldalas harmincz. Nyári tömlő turó nyolcz, fontszáma hatszázötvenkilenc. Őszi tömlő turó kettő, fontszáma százötvenhárom. Nyári sajt huszannyolcz, fontszáma háromszáz. Őszi sajt húsz, fontszáma százhusz. Irós vaj tizennégy veder két ejtel. Szinvaj négy ejtel. Színméz tizenegy veder. Még méh negyven kosárral. Olvasztott faggyú hétszázhusz font. Gyertya ezer. Eczetre való ó bor I hordóval negyven vedres. Új bor százhatvanöt hordóval, van benne ötezernyolczszázharminczkilenc veder és egy ejtel. Bor eczet

két fél hordóval, van benne harmincz veder. Éretlen almaeczet négy hordóval, van benne kilenczven veder.

Ménes száma. Öreg kancza nyolczvan. Tavalyi kancza csikó tizenöt. Ötödfü ló nyolcz. Negyedfü ló három. Harmadfü ló egy. Tavalyi csődör csikó tizenöt. Ez idei csődör csikó tizennyolcz. Ez idei kancza csikó tizenhat.

Juhok száma. Öreg és tavalyi berbécs harminczegy. Öreg és tavalyi juh kétszáztizennyolcz. Öreg és tavalyi ezáp négy. Öreg és tavalyi kecske hászonegy. Ez idei kos bárány százharmincznégy. Ez idei nöstény bárány százhusz. Ez idei bak kecske olló kilencz. Ez idei nöstény kecske olló három.

Lábas marhák. Öreg jármos ökör és tulok kilenczvenkettő. Ötödfü tulok huszonhét. Negyedfü tulok tizenhat. Harmadfü tulok kilencz. Tavalyi tulok tizenkettő. Bika három. Öreg és harmadfü tehén kilenczvenegy. Tavalyi tehén borjú tizennégy. Ez idei ökör borjú huszonhárom. Ez idei üsző borjú harmincz.

Katonai lábas marhák. Öreg ökör tizenhét. Egy tehén tizenhat. Ez idei ökör borjú négy. Ez idei üsző borjú három. Bika egy.

Sertések száma. Rüdeg öreg és tavalyi ártány hatvanhárom. Hizó is van tizenhét. Rüdeg, öreg és tavalyi emő ötven. Hizó is van tiz, a bőrös peccsenyének valókkal. Ártány és emő malacz harminczöt.

Szárnyas majorságok. Balázsfalván vadnak ezek: Pulyka és pulykafi, kétszázhat. Lúd és lúdfi hatvannégy. Récze nyolczvankettő. Tyúk kétszáznegyven. Tyúkfí kilencz. Kappan tizenkettő. Hizók is vadnak ezeken kívül: Pulyka kettő. Lúd kettő. Tyúk hat. Kappan is kettő. Kútfalván is vadnak szárnyas majorságok. Lúd és lúdfi száz. Récze huszonnyolcz. Tyúk negyvenegy. Tyúkfí négy. Kappan tizenkettő.

Őszi vetések. Balázsfalván vetettünk búzát ötszázhuszonhárom köblöt. Kútfalváu száz köblöt. Balázsfalván vetettünk árpát harmincz köblöt. Kútfalván is vetettünk árpát húsz köblöt.

Széna öl száma. Balázsfalván ó széna van hetvenkét öl, új széna van százhatvankét öl és tizenöt kalangya. Kútfalván is van egy kis Kaglacska (?) széna. Datum Balázsfalva die et anno ut supra. Balázsfalvi számtartó.

Staniszlay Boldisár mpr.

Kivül: Anno 1686. die 28. Novembris. Balázsfalvi generalis őszi extractus. (A gyulafehérvári gr. Battyáni-lyceumi könyvtár kéziratára. No. 5. IV. 3. számú kötete, 96. darabja.)

Közli: *Téglás Béla.*

Paszali leltár 1629. január 4-dikéről.

Ez a leltár egy nyolcz lapból álló hosszukás keskeny lajstrom, mindkét oldala be van írva s végződik a 8-ik lap első oldalán. Az írás gyakorlatra vall, a tinta nem haloványodott el. Az ill leltár maros németii levéltárom egyik kézirati colligatumában őriztetik.

Paczal kisközség azelőtt a régi Krasznamegyében a törvényhatóságok újabb kikerekítése óta Szilágymegyében fekszik; kies szőlőhegyek környezik, melyeken a filloxera az utóbbi időkben felettébb nagy pusztításokat vitt véghez, pedig a paczali borok kitünőek voltak s jó hírük messze elterjedt úgy az erdélyi részekben, mint az anyaországban.

Paczalt néhány nemzedéken át a kapivári Kapiak birták egész Kapi Györgyig, a ki Hunyadmegye főispánja volt (1635—70); ennek Mária nevű leányával a birtok is a maros-németii Gyulayakra ment át, illetőleg gróf Gyulay Ferencz István nevű fiára (tábornok, ezredtulajdonos), kinek fia József, kővári főkapitány, a szilágysági szőlők okszerű mívelése körül nagy érdemeket szerzett. A paczali birtok gróf Gyulay Lajosnak 1869-ben történt halálával testvérnénje czegei gróf Wass Györgyné szül. gróf Gyulay Franciska leányára, Ottiliára szállott, a ki azt mai nap is bírja. A szőlőhegy tetejét a Gyulayokról »Gyulay Kalap«-nak hívják. A paczaliak terményeiket leginkább Margitán (Biharmegyében) értékesítik.

De lássuk magát az ezen ismertetésünk tárgyát alkotó leltárt:

In Ventariu (igy)

omnium bonorum Poczalien,¹ in ræonem spectabilis ac Magci Dni Dni Andrea' Kapi.²

Anno doni 1629. die 4. January.

Az udvaron.

Kapia ep, ket fele nylo, vagyon rayta egy vas retesz, retesz fejével, az felső sarkakis vasbol csinált (igy).

Az kapun beleöl egy must.sajto	I
Egy hoszu gyalu	No. I
Kar szekek (igy)	No. 2

¹ Alsó-Fehérm. nagy-ényedi járásában egy *Paczalka* nevű kisközség fekszik, melynek neve hasonlóan a *Patol (Paczot)* hegynévhez egy 1277-dik okmányban a *Paczal* névvel egyazonnak látszik lenni.

² Kapi András kolozsi főispán.

Üleő szekek kar nélkül	No. 3
Egy romlot ³ Eökör után valo szan rud nélkül	No. 1
Laytoriak mindenesteöl	No. 3
Disznoknak valo valu	No. 1

Az Pincze heian.

Üres hordok mindenesteöl	No. 26
Kadok mindenesteöl	No. 9
Feredeő kádok	No. 3
Egy deszka ⁴ lo után valo szanka ep	No. 1
Egy forgo keszerü ⁵ keő felcsinalva .	No. 1
Bor vono korcsolyak	No. 4
Tyukoknak valo ketrecz	No. 1

Az Ur haza ereszszeben.

Vagyon egy so eörleő keszen fel csinálva	No. 1
Egy eöreg Pad	No. 1

Az ucza feleöl valo házának pitvarában.

Aytaia ép, vas retesze retesz feje, sarka pantya fa.	
Ket eöreg Tekeneök	No. 2
Egy dagasztó Tekeneö !	No. 1
Egy mosagató Tekeneö	No. 1
Egy altalagban korpa	No. 2 (igy)

Az szobában.

Aytaia az szobának ép, vas sarka pantya, retesz nélkül.

Az ajtó meghet két altalagban sos kaposzta.

Padok vadnak az hazban	No. 2
Ket eöreg viz hordo kart. ⁶	
Feöld fazekak mindenestöl	No. 5
Egy viz hordo korso	No. 1
Egy tal tartó az falon	No. 1
Abban vadnak fa talok	No. 5
Foragot szegeletes tanyer	No. 26

³ III egy romlot, eökör után való stb.

⁴ Deszkás után hiányzik a , vessző.

⁵ Kösörü, I. viz forgató kösörü kö Páriz Pápainál.

⁶ Kárt „fa edény“ Páriz Pápainál.

Észtergarloz ⁷ metzet tanyér	No. 3
Egy szita	No. 1
Egy fa rosta	No. 1
Ket üres veder	No. 2
Egy noszolya ⁸	No. 1
Eöt általag Eczetes	No. 5
Egy eöreg vas nyars	No. 1
Vagyon az hazban egy paraszt kalyhas kemencze is.	
Egy asztal ep minden szerszamaival	No. 1

Az hatusso (igy) haznak pitvaraly.

Aytaia az pitvarnak paraszt Vas reteseze, fa sarkay.	
Egy asztal szek	No. 1

Az szobaban.

Az hatusso (igy) szobanak aytaia paraszt vas szerszam nélkül való.

Az hazban Padok	No. 2
Egy hitvan pohar szek asztal	No. 1
Fabol csinalt ket só tarto	No. 2
Egy Noszolya	No. 1
Egy eöreg asztal	No. 1
Egy kis zavaros lada	No. 1

Mellyet az tiszt tarto semmi uton nem akara megh nytni, hogj megh lasso belöl.

Egy Rez gyertia tarto	No. 1
---------------------------------	-------

Item. Az biró fide median mongya, hogy nem regen adot ki 16 aszony emberek fönni negy negj (igy) fö kendert meljet megh nem adtraltak hezo⁹ No. 64.

Azon belöl az leany aszonyok hazaba.

Aytaia paraszt vas szerszam nélkül való.

Az ayto felen ket Padok	No. 2
Üleö szekek	No. 2

Kalyhas kementze benne, jo ep, de paraszt.

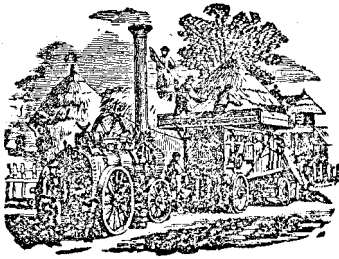
(Folytatása köv.)

Gr. Kuun Géza.

⁷ Páriz Pápainál is *esztergár* „tornus,” „tornum.”

⁸ Ó-szláv *nosilo* a. m. *nyoszolya* v. *nyoszolyó*, a. m., „ágy.”

⁹ Talán *kezhez*.

GRAEPEL HUGÓ

gép- és rostalemezgyár, malomépítész

BUDAPESTEN,

V. ker., külső váczy-út 46, sz.

Marsehall Sons & Co. Lmtd

angolországi gépgyár vezérigynöke ajánl utolérhetlen szerkezetű és minőségű Marschall-féle

gőzmozgonyokat és gőzcseplőgépeket,
szabadalmazott kombinált gabona- és lóhercseplőgépeket

két cseplődobbal,
szabadalmazott gabonacseplőgépeket kombinálva kukorica-morzsolóval, GIBAS-féle szabad. kazalozókészüléket (gólyát), — HAR-
RISON-féle „Albion“ őrlőgépeket.

Malomépítészeti osztályom elvállal gazdasági malmok, magas, félmagas és vāmőrlőmalmok teljes berendezését és takarmánykamrák felállítását. — Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

Alapítottott 1883.

(12 - XII.)

Telephon 104.

Giro-számla az osztrák-magyar banknál

ASZFALT- és CEMENT-IPARVÁLLALAT

POLLÁK SAMU Kolozsvár,

Kőfalsori Szappan-utcza 4. szám., saját ház.

Elvállal: nedves lakások, pinczehelyiségek stb. gyökeres szárazzá tételét új építkezéseknél az alapfalaknak aszfaltréteggeli bevonását. Továbbá: kapubejáratok, folyósók, terrasseok stb.-nek a legjobb minőségű természetes aszfalttal való burkolását.

Allandóan készít: *sima cement- és mozaik-lapokat*, cs. és kir. szab. hornyolt cement-fedél lapokat, legújabb díszes terrakott mintájú sajtolt cementlapokat; továbbá Zissler rendszerű szabadalmazott sodrony-betétű betoncsőveket csatornázás és átereszekhez, nemkülönbön szabadalmazott, teljesen tűzbiztos gypstáblákat, beton-fedlapok, lábazati lemezek, lépcsőfokok és jászlakat stb. stb.

Ajánlkozik járdák, szökőkutak, csatornázások és más betonirozások, valamint granitto-terazó készítésére.

Raktáron tart: tűzmentes aszfalt-tetőpép, aszfalt elszigetelő-lemez, színes aszfaltmáz, carbolineum és mikotánatont (gombairtásra). Portland- és román-cementet vagonszámra és mázsánként.

Elfogad megrendeléseket: aszfalt-tetőgép és cement-befedések, Mettlach, lapok, díszes falburkolatok, cs. és kir. szab. saját módszerű aszfalt-parquette-ára, valamint minden e szakba tartozó munkálatokra.

Költségvetés ingyen és bérmentve.

Torontáli helyi érdekű vasutak gépgyári osztálya

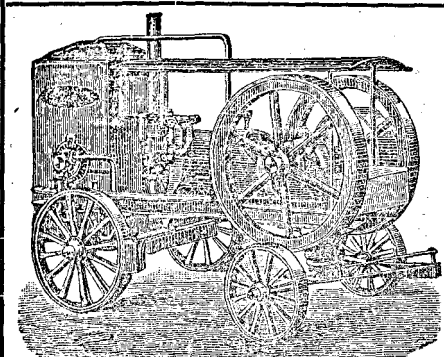
NAGY-BECSKEREK.

(12—IX.)

KÜLÖNLEGES GYÁRTMÁNYOK:

Gáz-, petroleum-, benzín-motorok és benzín-locomobilek.

Modern berendezésű vas- és fémöntöde.

A gépészeti szakmába vágó
mindennemű javítások szak-
szerű és jutányos kivitele.

Főképviseletek:

BUDAPEST:

V., Kálmán-utca 16. sz.

KOLOZSVÁR:

Szentlélek-utca 4. sz.

12—XII.)

HAZAI IPAR!!!

Cs. s kir. udvari szállítók. — Alapított 1869-ben.

Mestitz Mihály és Fiai

butor- és építészeti asztalos munkák gyára, kárpitos és díszítő műhelye.

RAKTÁRAK: Kolozsvárott: Belmonostor-utca 5. — M.-Vásárhelyen: N.-Szt.-
Király és Szt.-György-utca sarkán.

Összes gyártmányaink árait annyira leszállítottuk, hogy e tekintetben bárkivel is versenyezhetünk. Butorból folyton nagy készlet! Butorkelmék dús választékban! Teljes lakberendezéseket, javításokat, régi butorok átalakítását, stb. pontosan és jutányosan teljesítünk.

A n. é. közönség pártfogását kéri

Mestitz Mihály és Fiai.

Van szerencsénk tudatni a n. é. közönséggel, hogy üzletünket tetemesen megnagyobbítottuk és a technika legcélszerűbb gépjelvel szereltük fel, minél fogva a már 40 év óta fennálló és jó hírnek örvendő üzletünkbe megrendelt könyvkötői munkákat feltűnő csinnal, tartósan, gyorsan, a lehető jutányos áron készítjük.

(12—XII.)

Hantz György és fia

m. kir. tud. egyetemi könyvkötők

Kolozsvárt, Minorita-utca 5. szám.

Haszonbér

Léczfalva községben (Háromszékvármegye)
a nagy borosnyói vasuti állomás közelében, külön
kezelés alatt álló mezőgazdasági szeszgyárral
kapcsolatos,

170 hold szántó, 50 hold

rét és kertből álló kényelmes uri lakás, **gazdasági
épületek** zsellér házakkal bőven ellátott váltó-
gazdaság szerint jól kezelt jó minőségű

BCU Cluj / Central University Library Cluj
tagosított birtok,

teljes gazdasági felszereléssel, vagy a nélkül
1898. november elsejétől

több évre haszonbérbe kiadó.

Értekezni lehet a feltételek iránt levélben, vagy
személyesen augusztus hóban **Bálványos fürdőn;**
azután **Sepsi-Szent-Györgyön** a tulajdonos

Dr. Bodor Tivadar
ügyvédnél.

A birtokot megmutatja **Kiss Sándor**
felügyelő **Léczfalván.**

TÜDŐBETEGSÉGEK

(chronikus katarrhusok és tüdősorvadás)

gyógyíthatók

e kitünő hatású és teljesen ártalmatlan

„Glandulen“ használata által.

GLANDULEN a legjobb szer bármilyen nemű tüdőbetegségeknel. Bámulatos sikerek régebb és előrehaladottabb tüdőbetegségeknel; bizonyítottan gyógyult betegek és hírneves orvosok által

GLANDULEN a legbiztosabb ismert szer, minek segítségével a természet a testben gyógyítja a tüdőbetegségeket. — A szervezet Glandulen hiányával megbetegszik. Glandulen czélszerű használata fokozza a természetes gyógyulást.

GLANDULEN nem mesterséges uton előállított vegyi szer, melyeknek többnyire nem kívánt kellemetlen mellékhatásai vannak, teljesen ártalmatlan, huzamosabb használatnál is.

GLANDULEN előállítatik Dr. Hofmann utóda által Meerane (iS) vegyi gyárában egészséges állatoknak tüdőmirigyeiből. Tablettákban, kelemes és alkalmas alak bevévésre. Minden egyes tablettá tartalmaz 0.25 Glandulen-nek megfelelő 0.05 besűritett mirigyanyagot és 0.20 izjavító tejzúkot.

GLANDULEN törvényileg védve és szabadalmazva van, utánzatoktól óvakodjék. — Változatlan alakban minden gyógyanyagot tartalmazó Glandulen kapható minden gyógyszerárban: 1 üveg 2 frt 75 kr. (100 drb.) és 1 frt 50 kr. (50 drb.) — Ott, hol nem kapható, forduljon a főraktárhoz:

Diana gyógyszerár,

Budapest, Károly-körút 5. szám,

honnán kívánatra terjedelmes ismertetés és használati utasítás orvosoknak, valamint betegnek bérmentve küldetnek.

(10—II.)

Fischer Péter és Társa

cs. és kir. udvari szállítók

mű- és kötszer-gyárosok
Budapesten.

RAKTÁR: IV., Kossuth Lajos-utca 16.

GYÁR: IV., Kossuth Lajos-utca 6

Ajánlják mindennemű állatorvosi mű- és kötszerrel dúsan felszerelt raktárukat, mely

mindenféle régebb és újabb szerkezettű sebészti, szülészi, bonczati, patkolástani és más állatgyógyászati czelokra szükséges eszközöket tartalmaz.

1894. évi árjegyzéket kívánatra be-
küldünk.

Készpénzfizetés mellett 10⁰/₀ enged-
mény.

Eszközök javítása és átalakítása is
elvéllaltatik.

Franciaországi tapasztalatok szerint a

rézszappan

a leghatásosabb és viszonylag a legolcsóbb szer a *peronospora* ellen; hazai tapasztalatok szerint pedig egyuttal a legalkalmasabb anyag a *gyümölcsfák permetezésére* is, mert a gyümölcsfákat nemcsak a hernyókárok, hanem a különböző gombabetegségek ellen is megvédi.

A *rézszappant* melegítés- segélyével *gyantaszappanból* és *rézgálicból*, hideg úton pedig *gyantalisztból* és *kecskeméti porból* lehet előállítani. Ezen anyagok *Mayerfi Zoltántól*, *Kecskeméten* szerezhetők be, a ki a *rézszappan* elkészítésére és alkalmazására vonatkozó utasítást ingyen és bérmentve küld.

(4.—VII.)

— **A gazdaközönség figyelmébe!** Az »*Erdélyi Gazdasági Egylet*« abból a célból, hogy a birtokosoknak alkalmuk legyen *kísérlet céljából különféle műtrágyákat kisebb mennyiségben* is (1 q-tól kezdve) olcsó eredeti áron beszerezni, a »*zalathnai kénkovandó ipar r. t.*« *vegyelemezett műtrágyáiból* Kólozsvárt kisebb raktárt állított fel. Jelenleg raktáron van:

Prima szuperfoszfát: 16⁰/₀-os.

» » 17 »

» » 18 »

Káli szuperfoszfát: Ph. 10⁰/₀; K. 11⁰/₀.

Ammon. szuperfoszfát: N. 3⁰/₀; Ph. 10⁰/₀.

Ammon. káli szuperf.: N. 3⁰/₀; Ph. 10⁰/₀; K. 8⁰/₀.

Szőlőtrágya-kompozitio: N. 3⁰/₀; Ph. 6⁰/₀; K. 11⁰/₀ és

Thomas salak.

Felhívjuk birtokosaink figyelmét e közczélú intézményünkre s kérjük megrendeléseiknél annak igénybevételét.

Waggon számra minden gyárnál olcsóbban és díjtalanul vegyelemezve szállítunk. Árjegyzéket postafordultával küldünk bárkinek.

Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« Titkári hivatala Kólozsvárt.

Ifj. KOTZZÓ PÁL

Budapest, V. kerület Lipót-körút 18. sz.

A t. cz. vevőközönségnek szives tudomására hozza, hogy nagyobb kényelmükre iródáját

(6 X.) **V. kerület, Lipót-körút 18. szám**

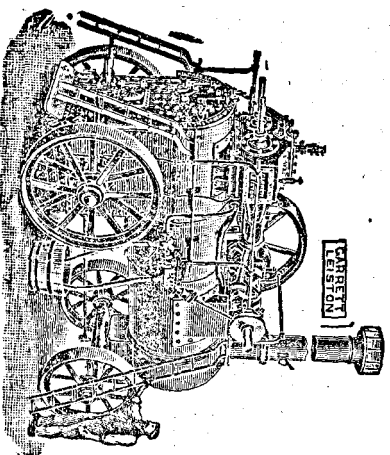
(Vizsgálház mellett, a nyugoti pályaudvar Margitid közelébe) helyezte át.

feltüntetve azonban a VIII. ker., Szentkirályi-utca
49. sz. mihelyt és az V. ker., Lipót-körút 8-10. sz.
alatti raktárhelyiségeit.

A közönségnek további pártfogását kérve ajánlja
Garret legújabb szerkezetű Compound gőzmozgonyait, fél-
stabil és stabil alakban, a melyek 40% tüzelőanyag megta-
karítással dolgoznak.

Gőzmozgonyokat és gőzcseplőket negyszer fordítható
acél dobsinnekkel, toldást nem igénylő szalmarázókkal a nagy
szlia felülettel, minden nagyságban.

Minden fajta lovas cseplőkészletek, arató- és vetőgépe-
ket, szecekaavágókat, répavágókat és minden más gazdasági
gépeket.

Vidéken lakó szolid ügynökök kerestethetnek.

Lóhermagot,

luczernamagot,

gabonaféléket,

mindenföle egyéb

GAZDASÁGI MAGOT

legmagasabb áron értékesít és mintázott ajánlatot kér

WOLF SOMA

mag-, gabona- és terményügynöksége

KÜLFÖLDI CZÉGEK KÉPVISELŐJE

Budapest, IV. Károly-körút 26. sz.

Magvakból és mindenféle gazdasági czikkekből szükségletet
első forrásból legjutányosb áron szerzek be és kérem az igen t.
gazdaközönség szíves nagybecsü támogatását. (12—IV.)

— SZABADALMAZOTT —

„Arankamentesítő“ here-rosta

BARIS FERENCZ és Tsa.

Budapest, Lónyai-utca 15.

Árjegyzékek kívánatra megküldetnek.

ADORJÁN JÁNOS SZOBAFESTŐ ÉS MÁZOLÓ

KOLOZSVÁRT.

Van szerencsém a helybeli és vidéki nagyérdemű közönség becses tudomására hozni, hogy üzletemet a kor kívánalmának megfelelőleg, a legújabb mintákkal rendeztem be, melynek folytán a legnagyobb igényeknek is képes vagyok megfelelni, elvállalok: szoba, templom, ajtó és ablak festéseket.

Vidéki megrendeléseket is pontos és jutányos árért elvállalok:

Lakás: Nagy-utca 16. szám, saját ház.

A n. é. közönség becses pártfogását kérve, maradtam kíváló tisztelettel

Adorján János, szobafestő.

Az erdélyi részek legnagyobb gazdasági gépraktára

Hirschfeld Károly

vas- és szerszám kereskedőnél

Kolozsvártt,
a vashid
előtt.

Hofherr és Schrantz

gazdasági gépgyárának

képviselősege és bizományi raktára.

Nagy raktár: Répa- és szecs kavágók, kukoricza-
morzsolók, rosták, Pernolendt és Mayer rendszerű
trieurók, darálók, eséplőgépek, széná- és takar-
mánygyűjtők, acél-rajok, két- és három barázdás
ugy „Perfe“-ekékben, hajlékony- és láncz-boronák-
ban stb. stb., ugy mindennemű gazdasági gépek-
ben és eszközökben olcsó árák mellett.

Állandó gépkiallítás.

Előnyös fizetési feltételek.

Nagy raktár mindennemű vasárak, szerszámok és épít-
kezési anyagokban, továbbá angol gép- és varrószijjak,
gumitömlők, lemezek és zsinorokban, ugy a géphez tartozó
egyéb technikai cikkekben.

Hódmező-vásárhelyi Tetőcserép-raktár,
nagyban és kicsinyben, minden versenyt kizáró árákon.

Terjedelmes képes árjegyzékek és részletes leírások ingyen és bérmentve.

Megrendelések és megkeresések

Hirschfeld Károly

(7-12.)

gépraktárához

Kolozsvárra intézendők.

AZ
„ADRIAI” BIZTOSÍTÓ-TÁRSULAT

alapított 1838-ik évben.

* * *

Vagyonbiztonsági tőkéje 42 millió forint.

* * *

A magyarországi igazgatóság intézője:

Br. PODMANICZKY FRIGYES.

* * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj
E társulat, mely 60 éves fennállása óta 218
millió frtot fizetett ki károk fejében, biztosít a
legjutányosabb feltételek mellett:

tűz- és robbanási-, valamint jégokozta károk ellen.
továbbá az emberek életére, halál
és elérési, valamint kiházasítási
esetekre.

Erdélyrészi vezérképviselőség Kolozsvárt:

Szekula Ákos,
vezértclügyelő.

Gr. Teleki László,
vezérképviselőségi tanácsos.

A legjobb magvak kaphatók

József főherczeg Ő cs. és kir. Fensége, Ferdinánd
bolgár fejedelem Ő kir. Fensége, Fülöp szász-coburg-
góthai herczeg Ő kir. Fensége udv. szállítója

MAUTHNER ÖDÖN
CU Cluj / Central University Library Cluj
magkereskedésében,

BUDAPESTEN.

— — —
FŐ-ÜZLET:

Andrássy-ut 23-ik szám.

FIÓK-ÜZLET:

(12—XII.)

Koronaherczeg-utca 18. szám.

Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.